

GADERUMMET – KONKRET UTOPI I KRISE

- analyse af institutionalisering af en selvudviklet kritisk psykologisk psykosocial
behandlingspraksis.

Anne Svoldgård Jønsson
Institut for Psykologi, Københavns Universitet, juli 2010
Vejleder: Morten Nissen

Håbet er ikke en affekt, men et metodikum !

Ernst Bloch

til Gaderummet på sin vandring...

[Abstract in English](#)

[INDLEDNING.](#)

[Præsentation af Gaderummet](#)

[Gaderummet bliver lukket](#)

["Et nyt tilbud til Gaderummets målgruppe"](#)

[Læsevejledning](#)

[1 FORSKNINGSPERSPEKTIV OG MÅL](#)

[1.1. Forskningspositionering](#)

[1.1.2. Forskeren som sin egen med-forsker: et paradoks](#)

[1.1.3. Forskning positioneret mellem magt og afmagt](#)

[1.1.4. Forskningsstrategi](#)

[1.2. Andre tekster om Gaderummet](#)

[1.2.1. Studieopgaver](#)

[1.2.2. Eksterne evalueringer](#)

[1.2.3. Internt forskningsprojekt](#)

[1.3. Gaderummet, en konkret-utopisk praksis](#)

[1.3.1. En hypotese: krise i det utopiske](#)

[1.3.2. Det utopiske som mulighed](#)

[1.3.3. Samfundsmæssig latens og tendens](#)

[1.3.4. Politisk psykologi og utopisk praksis](#)

[1.4. Håbets princip og det utopiske](#)

[1.4.1. Det utopiskes mål og midler](#)

[1.4.2. Det abstrakt utopiske](#)

[1.4.3. Det konkret utopiske](#)

[1.5. Forskningsspørgsmål](#)

[2 TEORI OG METODE](#)

[2.1. Praksisfilosofi](#)

[2.1.1. Ernst Bloch og marxismen](#)

[2.2. Den kritiske psykologi](#)

[2.2.1. Menneskets dobbeltbestemthed](#)

[2.2.2. Individet og det fælles tredje](#)

[2.2.3. De produktive behov](#)

[2.3. Problemløsning og praksisudvikling](#)

[2.3.1. Aktør, organisation, institution](#)

[2.3.2. Opgave, problem, konflikt](#)

[2.3.3. Magt, diskurs og ideologi](#)

[2.3.4. Subjektivitetsudvikling og sociale relationer](#)

[2.3.5. Sociale integrationsformer](#)

[2.4. Gaderummets praksisform](#)

[2.4.1. Kategoriel bestemmelse af Gaderummet](#)

[2.4.2. "Kollektiv livsførelse" – et empirisk begreb](#)

2.5. Modsigelser i rammebetingelserne

2.5.1. Institutionalisering af et fristed

2.5.2. Læring på filantropiske vilkår

2.6. Organisationsstruktur i Gaderummet

2.6.1. Integrationsformer

2.6.2. Centrum og periferi

3 EMPIRI, METODIK OG METODOLOGI

3.1. Brud og konflikt i genstanden

3.2. Kvalitativ metode

3.2.1. Tilgang og svagheder

3.2.2. Medarbejdere som med-forskere

3.2.3. Interviewgruppens konstituering

3.2.4. Semistrukturerede samtaler med daglig leder

3.3. Det historiske materiale

3.3.1. Gaderummets fællesmødebøger

3.3.2. Analysetilgang

3.3.3. Materialets strukturering

3.3.4. Resultater af en organisationsanalyse

4 ANALYSE

4.1. Den generelle situation

4.1.1. Socialpolitiske stramninger

4.1.2. Samfundsmæssige betingelser

4.1.3. Institutionelle krav og problemer

4.2 Krise i den konkret-utopiske praksis

4.2.1. Fysisk-rumlige betingelser i det gamle Gaderummet

4.2.2. Foregribelse af nye fysisk-rumlige betingelser

4.2.3. Rum, samarbejde og struktur

4.2.4. Forsøg på organisationsudvikling

4.2.5. Magtens udøvelse og funktion

4.2.6. En "tom fælles midte!"

4.2.7. Fra novum til totum

4.2.8. "En kvalitativt anderledes åben dør"

4.3. Opsamling på analyse

5 KONKLUSION

5.1. Gyldighedspostulat

5.1.1. Den organisatoriske side af praksis

5.1.2. Den konkret-utopiske kvalitet ved praksis

LITTERATUR

Bilag I- III

Abstract in English

In 2007 the social psychological practice Gaderummet, a self-governed sanctuary for marginalized and homeless youth, was closed by the social political authorities of Copenhagen, marking the end of more than 25 years of continuous practice-development within a theoretical context of critical psychology. Gaderummet was collectively organized, and the participation of the residents and users in all aspects of the practice was a key concept, as well as was the always open door. In the years previous to the closure Gaderummet had been undergoing a process of institutionalization to be integrated in the public social care system, and this involved the physical moving of the practice to new and legal facilities. The relocation brought on a crisis in Gaderummet concerning the professional means and the collective structure of the practice, normally upheld by residents and professionals in cooperation, and the purpose of this thesis is to understand the nature of this crisis and why Gaderummet was not able to overcome it.

I view the practice of Gaderummet as a strive to create a concrete-utopian practice, and I put forward the hypothesis, that the crisis experienced is due to the utopian quality, and that the moving of the practice from its local space holds the key to understanding how, regarding that the practice-concepts of Gaderummet were organically evolved over time, and its ends and means thereby intertwined with and imbedded in certain local physical conditions. I investigate how the social practice underwent an organizational process of change from being a relatively small social structure based on solidarity and equality, into a differentiated and larger complex structure containing positions and privileges, and in what way this influenced the doxa of the user collective and the means of the staff. To understand this process of change, I have combined a theoretical frame of critical psychology with the utopian philosophy of Ernst Bloch applied to an empirical analysis. The empirical material consists of the data available from the common-meeting books of Gaderummet combined with group-interviews conducted with 3 former employees as co-researchers; my colleges from Gaderummet. And as such my work reflects a positioned point of view. The analysis show, that when the physical-spacious conditions do not support equality in a direct visible and unmediated form, the professional means as well as the hole practice concept of solidarity, collective responsibility and decision-making becomes unusable and powerless and stop being means of reproduction of a concrete-utopian practice. Instead it becomes a part of an ideological structure created by the detachment of doxa from practice, and in the process establishing contradiction between users and staff as well as within the user collective. In this process social integration and learning as a situated practice undergoes a change from supporting the development of subjective action potential and instead becomes a restrictive formation, due to the function of ideology as mystifying interests by the enhancement of now alleged abstract-utopian values of solidarity and equality, causing powerlessness and competition.

INDLEDNING.

Til læseren: Bagerst findes en cd-rom med tekst og bilag i pdf-format med aktive links.

Dette speciale handler om erfaringer med at institutionalisere en selvforvaltet og selvopbygget psykosocial behandlingspraksis udviklet igennem en 25årig lang praksistradition indenfor kritisk

psykologi. Der skal kigges på nogle af de problemer, som det afstedkom og gives et bud på hvordan man kan forstå og eventuelt almengøre sådanne erfaringer.

Den praksis, der skal undersøges er **Den selvejende Institution Gaderummet-Regnbuen – socialpsykologisk fristed for udstødte unge**, i daglig tale kaldet **Gaderummet**, hvor jeg var ansat fra 2005. Strategien er at foretage en kritisk analyse af en udviklingsbevægelse i og af en praksis, idet jeg udvælger og fokuserer på bestemte dimensioner heraf og anlægger et forskningsperspektiv, hvor Gaderummet ses som en konkret-utopisk praksis.

Præmisserne for mit arbejde er sådan beskafne, at der ikke kan anlægges hvad man kunne kalde et praksisevaluerings-perspektiv fra et punkt i tid, hvor institutionaliseringen kunne siges at være ført igennem. Processen blev nemlig afbrudt undervejs og Gaderummet blev lukket. Såvel mit arbejdsfelt som min genstand, herunder mit eget ståsted i den som medarbejder, har været præget af konflikt og afmagt. Som forskning om og situeret i et konfliktfelt, bliver en vigtig del af specialets formål at bidrage med et fagligt indstik til en kollektiv bearbejdningsproces, og jeg planlægger at forsvare specialet mundtligt og, i Gaderummets ånd, gøre det til en åben kollektiv begivenhed med deltagelse af tidligere kolleger, brugere, leder, frivillige og andre interesserede.

Måske kan mit arbejde også, direkte eller indirekte, udgøre en potentiel platform for diskussion, kritik og læring blandt eventuelle andre interesserede aktører indenfor feltet.

Præsentation af Gaderummet

Jeg skal kort præsentere Gaderummet som det beskrives i afrapporteringen af et internt forskningsprojekt om social fastlåsthed blandt marginaliserede unge, gennemført af Gaderummets medarbejdere i perioden 2002-2006:

"Gaderummet er et døgnåbent socialpsykologisk fristed for gadeunge og andre udstødte eller marginaliserede unge, men også for 'almindelige' unge, der er i knibe eller nød, og som enten ikke har råd til at søge psykologhjælp eller har dårlige erfaringer med det etablerede system. [...] Til Gaderummet er tilknyttet en psykologisk rådgivning Regnbuen, hvor unge kan få gratis psykologhjælp. Gaderummet har eksisteret siden 1996 og udspringer af Regnbuens praksis med psykologisk rådgivning for nødstedte unge siden 1985[...] Centralt i Gaderummet er, at stedet skal være et åbent sted for alle [...] men specielt skal der være plads til de unge, der ikke er plads til andre steder" (Petersen et al 2006, p.6).

"Når de unge kommer til Gaderummet første gang, kommer de ofte fra ingenting og starter med at sove på sofaerne" (Ibid. p. 8) "Ofte er det unge, der hutler sig igennem tilværelsen. Nogle på kontanthjælp, andre uden nogen indtægt overhovedet, og med ingen eller dårlige boligforhold. Mange har en barsk livshistorie bag sig og en negativ indstilling til sociale instanser og psykiatrien som følge af at være blevet sendt fra det ene tiltag til det andet[...]. Nogle har allerede 10-15 sagsbehandlere, beskæftigelsesvejledere, psykiatere mv. inde over sig, hvor systemets behandling typisk sejler, ligesom den unges liv er kaotisk [...]. Mange har en plettet straffeattest, nogle er helt opgivet af de sociale myndigheder[...]. Gaderummet bruges massivt døgnet rundt. Aldersmæssigt er hovedparten af de unge mellem 18 og 30 år. I snit er der omkring 25-30 unge henvist til permanent overnatning på madrasser i rum indrettet til sovesale, mens mere end 75 går igennem stedet pr. dag, og flere hundrede i løbet af ugen. De unge, som ikke opholder sig i Gaderummet fast, har ofte et sted at bo, men slås hårdt for at holde hovedet oven vande og få et perspektiv på livet. Ofte er det også gamle brugere og boere, som kommer forbi, fordi de har et fortsat tilhørsforhold til Gaderummet. De kommer for at bakke op om stedet, se gamle og nye venner eller bruge stedets aktiviteter. Derudover er der ca. 60 andre unge, der er i

psykologiske forløb i rådgivningen, som kan strække sig fra måneder til flere år. Nogle gange er der overlap mellem unge i rådgivningen og i Gaderummet, men langt fra altid. Ofte er der ved de 'tunge' sager et nødvendigt og uundværligt samarbejde mellem Gaderummet og rådgivningen" (p.7)

Jeg blev ansat i februar 2005 i en 30timers stilling som faglig sekretær/socialpsykologisk medarbejder, da Gaderummet var i den indledende del af institutionaliseringens implementeringsfase og var på vej ind i en fastlagt relation til det etablerede sociale system. Gaderummet stod foran at skulle flytte til nye lovlige lokaler, og flytningen markerede det punkt hvorfra integrationen i de kommunale tilsynsordninger og bureaukratiske styring skulle påbegyndes.

Gaderummet var nyt for mig arbejdsmæssigt men jeg kendte til det i forvejen. Stedets helt centrale person, dets skaber og daglige leder cand. psych. Kalle Birck-Madsen, har jeg kendt siden 1980erne fra Rådgivningsgruppen Regnbuens tid i Studenterhuset i Købmagergade, og vores personlige praksisser har i de forløbne årtier været både sammenflettede og adskilte, fagligt og socialt, og lokaliseret i samme bydel, Nørrebro. Og selvom selv diplomatiske forbindelser til tider har været afbrudt mellem os, så har noget fælles alligevel altid været der. En drivkraft for at *skabe alternativer* til det bestående, fagligt og politisk, og personligt at vælge sikkerheden ved den slagne vej fra i forsøget. Måske derfor, kender vi stadig hinanden.

Jobbeskrivelser bruges ikke i Gaderummet, men det var aftalt, at jeg, udover deltagelse i det sociale og terapeutiske arbejde, skulle varetage praksisimplementeringen af de elektroniske redskaber, som Kalle havde udviklet til brug for institutionaliseringen. Det drejede sig om en *brugerdatabase* til arbejdet med de unges sociale sager og daglig kommunikation herom, som havde forbindelse til en *lukket database* til det terapeutiske arbejde med rådgivningsforløb samt en *administrativ database*.

Gaderummet bliver lukket

Gaderummet blev, som nævnt, lukket midt i institutionaliseringen. Lukningen udgør et ufrivilligt endepunkt for praksis, en abrupt afbrydelse, hvorom min tidligere kollega Maya, med sædvanlig sans for det store i det små, konstaterede: "*vi blev jo lukket midt i en sætning*". Denne afmontering af fremtiden udgjorde længe slut- og omdrejningspunkt i min tænkning. Men lukningen skal kun udgøre baggrunden for dette speciale, og derfor må den formidles allerede nu. Dels for at få de faktuelle forhold på plads, og dels for at anfægte en påstand fra politisk hold om at Gaderummet er blevet videreført. En påstand, jeg er både vred og pikeret over som socialist og som tidligere medarbejder, og som henviser til det forhold at kommunen overdrog videreførelsen af Gaderummet til andre aktører. Når jeg alligevel fastholder at der var tale om en lukning, så skyldes karakteren af det nye tilbud, hvilket jeg skal gøre nærmere rede for.

Først skal jeg dog kort berøre den komplicerede og meget komplekse situation op til og i forbindelse med lukningen. Det materiale, jeg trækker på, er omfattende og kan findes via BILAG III i form af links til den relevante dokumentation.

Lukningen foregik på et svært gennemskueligt grundlag, hvor et fletværk af forskellige problemstillinger og interesser, formulerede såvel som ikke-formulerede, virkede sammen ind på Gaderummets situation i foråret 2007, der i forvejen var presset:

Kommunens socialfaglige tilsyn havde udstedt 6 påbud, som reelt ville betyde en afmontering af hele Gaderummets praksiskoncept og en konflikt herom var i gang (Bilag III, J/1). Samtidig kulminerede en

intern konflikt i Gaderummet i en åben magtkamp mellem daglig leder og formanden for bestyrelsen i et scenarie, hvor formanden overfor kommunens socialudvalg og socialministeriet fremsatte meget alvorlige anklager mod den daglige leder (III, J/2). Forskellige ”bekymrede” mennesker, med mere eller mindre tilknytning til Gaderummet, havde, i hemmelighed, iværksat aktion ”Red Gaderummet” - i betydningen: Red Gaderummet fra Kalle (J/4). Gaderummets psykiatriske konsulent havde, uden Gaderummets vidende, overfor forvaltningen meddelt opsigelse af samarbejdet, hvis ikke Gaderummet ændrede holdning til psykiatrien, og samtidig, overfor Gaderummet, givet udtryk for at ville sørge for at konsulentordningen videreførtes af kolleger (J/3). Samtidig havde Gaderummet åbent støttet Ungdomshuset, der var rydningstruet (J/5), og gadesygeplejersken, som kom i Gaderummet, havde her, i forbindelse med gadekampene efter rydningen, oprettet et lazaret og omsorgssted for unge.

Gaderummet blev, som en af i alt 10 organisationer, ransaget af talstærkt kampklædt politi 3. marts 2007 med omfattende materielle ødelæggelser, af blandt andet terapilokaler og følsomme depoter, til følge samt voldsomme anholdelser af skrøbelige unge (J/6). Dansk Folkeparti havde tidligere stillet spørgsmål til forvaltningen om Gaderummet, hvilket blev anført af de tilsynsførende i 2006, og dette politiske pres blev nu intensiveret (J/7) med inddragelse af tilgået materiale fra en privatperson med erklæret hensigt om at ødelægge Kalle (J/0) samt de tidligere nævnte anklager fra formanden.

Det var således en situation præget af kaos og konflikt indadtil og uigennemskuelighed og konflikt udadtil, og det var svært for Gaderummet at orientere sig i sine betingelser og gennemskue hvilke interesser, der var på spil. Personligt blev jeg bekendt med lukningen på følgende måde:

”De lukker sgu lortet, Anne, de er jo fuldstændig sindssyge!” En meget ophidset Gaderumsbruger med fuld tryk på volumenknappen møder mig lige indenfor døren, da jeg kommer på arbejde om morgenen den 3. maj 2007.

Det åbne fællesareal i stueetagen nærmest sitrer i denne tidlige morgenstund - et tidspunkt på døgnet, hvor der ellers, som regel, er lidt roligt i Gaderummet. Mens jeg bevæger os i retning af fællesmødebordet, forsøger jeg at tage et hurtigt bestik af situationen. Det er tydeligt, at tilstanden i lokalet bærer præg af eftervirkningerne af 1. maj, hvor Gaderummet som tradition tager sammen i Fælledparken og fester. Men jeg fornemmer også en på én gang trykket og lettere udsyret stemning. Nogle af de unge har tømmermænd – måske er de bare flade - i hvert fald befinder de sig i en meget henslængt sofatilstand sammenflettet med nogle af hundene. Nogle unge er stille og har usikre blikke, andre er vrede og oppe at køre: *”Det kan de sgu da ikke, det er sgu da os selv, der har lavet det!”*, *”Gaderummet er sgu da ikke deres!”*. Andre igen smågriner bare over den helt absurde tanke, at Gaderummet skal lukke: *”Det er en halu, mand!”*, *”De har røget for meget bong^u inde på kommunen!”*.

Mens jeg går i gang med at rydde det slangeformede fællesmødebord for nattens høst af våde cigaretskodder, sølvpapir, gamle dåser, opløste aviser, madrester og ubeskrivelige ting, så vi kan komme i gang med dagen og få noget morgenmad, tænker jeg: *”Gaderummet kan simpelthen ikke lukke, det går ikke, hvor skal de så gå hen, hvad fanden skal der blive af dem!”*

Dagen forinden besluttede et enigt Socialudvalg i Københavns Kommune, med Socialborgmester Mikkel Warming fra Enhedslisten i spidsen, med øjeblikkelig virkning at tilbagetrække sin godkendelse af Gaderummet fra 2005 og standse udbetalingen af Gaderummets økonomiske midler fra satspuljen. Samme dag udbød kommunen den fremtidige drift af Gaderummet til anden side.

Den formelle afvikling af Gaderummet som arbejdsplads tog under en måned. Bestyrelsesformanden for Den selvejende institution Gaderummet-Regnbuen forestod, sammen med et menigt bestyrelsesmedlem, i et tæt samarbejde med socialforvaltningen, fyringerne. Alle ansatte blev fritstillet, og den daglige leder bortvist med tab af alle rettigheder. Forvaltningen agerede, trods Gaderummets status som selvejende institution, arbejdsgiver overfor medarbejderne; holdt fx deres løn tilbage mens de afkrævedes passivitet overfor lukningen. I mens kørte sagen på højtryk i pressen, hvor Socialborgmesteren gentagne gange forsikrede om, at lukningen af Gaderummet *ikke* er en lukning, man vil blot "udskifte ledelse og medarbejdere". Gaderummet skulle fortsætte som Gaderummet med sin særlige "pædagogiske tilgang" og "højt til loftet", og formålet med kommunens indgreb var at komme brugerne til hjælp, så de ikke længere skulle udsættes for den uforvarselige praksis i Gaderummet.

"Et nyt tilbud til Gaderummets målgruppe"

Ultimo august 2007 overdrager kommunen Gaderummet til to hjælpeorganisationer (Samarbejdsaftale 2007) med erfaring fra drift af traditionelle hjemløseherberger og væresteder samt socialpædagogiske tilbud for unge. Driftsplanen (Partnerskabet Gaderummet 2007) beskriver, trods en forside med fotoet af indgangspartiet fra det gamle Gaderummet på Nørrebrogade, snuppet fra Gaderummets hjemmeside, samt mange formuleringer om "brugerinddragelse", et typisk kommunalt opsamlings- og gennemslusningstilbud bemandet med sundheds- og socialpædagogisk personale. Samt en rådgivning med en psykolog et par timer om ugen, der skal "motivere og rådgive med henblik på behandling" (sic!) (Ibid. p.16). Derfor ønsker man et tættere samarbejde på "psykiatriområdet [der] vurderes som værende af en stor betydning for Gaderummet og arbejdet med brugerne [...] således at Gaderummet hurtigt og fleksibelt kan tilbyde brugerne den relevante hjælp, der påkræves" (p.9). Overordnet planlægges det at "rådgivningsfunktionen skal rumme en bred vifte af tilbud, som brugerne og beboerne i Gaderummet ellers ikke selv vil opsøge i det offentlige system" (sic!) (p.15) og rådgivningen skal "fungere som et supplement til de almindelige hjælpe- og behandlingsmuligheder, der er i det frivillige netværk eller findes i det offentlige system"(15)

Gaderummets praksis, som Socialborgmesteren vil bevare, var netop, i modsætning til ovenstående, et alternativ til den voksende brug af kontrol, tvang og medicinering overfor fattige, ressourcetsvage og umulige unge, der er udstødt fra eller har vendt det etablerede behandlingssystem ryggen. Gaderummet var henvendt til og havde kompetence i forhold til netop disse unge, som har vist sig umulige at løbe i gang med traditionelle tilbud fra det etablerede systems side, og hvis liv er præget af så massive problemstillinger, at der er brug for en samlet socialpsykologisk og social-klinisk indsats. Uden adækvat behandling og udvikling på egne præmisser ender disse unge som den velkendte "restgruppe", der nærmest systematisk går i hundene i misbrug, kriminalitet, prostitution, vold, hjemløshed og håbløshed, og som typisk, efter en lang institutions- og psykiatrisk svingdørskarriere, ender permanent i fængsler, på retspsykiatriske sikringsanstalter, eller hutler sig igennem en kummerlig tilværelse på førtidspension, på hjemløseherberger og væresteder og på gaden.

Hvad angår fraværet af en adækvat behandlingsmæssig kompetence indenfor en socialpædagogisk ramme overfor så massive sociale og psykologiske problemstillinger, som der her er tale om, kan ikke undre. Det afspejler tilstanden indenfor det socialpædagogiske fagområde, der kan beskrives som værende uden eget sammenhængende teorigrundlag (Bader 1987, Jensen & Koch 1999) og som derfor må basere sig på et "teoretisk patchwork" (Jensen & Koch 1999) af lånt viden fra andre professioner og fagdiscipliner. For udøvelsen af praksis betyder dette, ifølge en subjektvidenskabeligt baseret undersøgelse af det socialpædagogiske arbejde på københavnske herberger, at "den faglige identitet ikke er sammenhængende [samt at] pædagogiske interventioner ofte er et produkt af mange forskellige erfaringer såvel professionelle som private" (Risdorf & Kristensen 2002, p.14). Kompetenceprofilen er altså mere eller

mindre tilfældig og personafhængig, i dette tilfælde baseret på erfaringsdannelse fra henholdsvis herberger og væresteder for ældre, så at sige klassiske, hjemløse, samt pædagogisk arbejde med unge.

Den psykologiske rådgivning i det nye tilbud rummer ingen klinisk behandlingskompetence; den skal alene fungere som henvisende instans til psykiatrisk behandling.

Om psykiatrien skal jeg kort anføre, at denne, som naturvidenskabelig funderet fagdisciplin, opererer indenfor et biomedicinsk paradigme, og at den, i bedste fald, praktiseres igennem deskriptive symptombaserede diagnoser forud for medicinudskrivning, men ikke ualmindeligt den anden vej rundt igennem afprøvning af forskellige typer psykofarmaka, hvor diagnosen så stilles ud fra reaktionerne herpå. Selve diagnosesystemet er en kerneproblematik indenfor psykiatrien. Diagnoser fungerer som en social konstruktion af en *ikke-human agent* (Weinberg 1997), der installeres i den berørte. Dette medfører, fra subjektvidenskabeligt standpunkt, at det problematiske psykiske indhold afsubjektiviseres, og den berørte henvises til at måtte inddæmme og kontrollere en, nu fremmed, tilstedeværelse indeni sig selv. En egentlig subjektudvikling til overvindelse af psykiske vanskeligheder og forstyrrelser kan ikke komme i stand på sådanne præmisser.

Med overdragelsen af Gaderummet til de to hjælpeorganisationer afmonteres hele grundlaget for Gaderummets psykosociale behandlingspraksis, herunder den kollektive organiseringsform med integreret psykologisk rådgivning og akademisk funderet socialpsykologisk og social-klinisk kompetence. Det er hermed heller ikke i overensstemmelse med kendsgerningerne at beskrive det nye tilbud som en videreførelse af Gaderummet.

Læsevejledning

I kapitel 1 gøres der rede for de betingelser som forskningen har været gennemført under og hvordan denne er positioneret i forhold til de deltagende i et felt præget af afmagt og konflikt. Der kigges på andre tekster om Gaderummet og gås lidt nærmere ind på en psykologiopgave om institutionaliseringen. Forskningsperspektivet om genstanden som en konkret-utopisk praksis udfoldes og Gaderummet indlejres i en samfundsmæssig-politisk kontekst. Der formuleres en hypotese, hvilket leder frem til formuleringen af specialets problemformulering i form af 4 forskningsspørgsmål.

I kapitel 2 udfoldes det teoretiske grundlag i den kritiske psykologi og beslægtet teori indenfor en marxistisk ramme og der knyttes an til filosofien om det utopiske. Der foretages en kategoriel bestemmelse af Gaderummets praksis, integrationsformer og organisationsstruktur samt redegøres for indførelsen af begrebet om den kollektive livsførelse. Der foretages en fremstilling af Gaderummets rammebetingelser med fokus på modsigelser i institutionalisering af et fristed og læring på filantropiske vilkår.

I kapitel 3 gøres der rede for det empiriske materiale, hvordan det er positioneret og hvordan der er arbejdet med det, og der fremstilles udvalgte resultater af en organisationsudviklingsanalyse af Gaderummets historie op til institutionaliseringen.

I kapitel 4 analyseres perioden 2005-2007 med det formål at opnå en forståelse af, hvad de nye fysisk-rumlige betingelser betyder for Gaderummets konkret-utopiske praksis i forhold til professionelle arbejdsmidler og praksiskoncepter, og hvordan den kollektive livsførelse påvirkes heraf.

I kapitel 5 samles der op på analysens resultater og konkluderes i form af et gyldighedspostulat for projektets fund, og der gives et bud på almengørelse.

Kapitel 1

1 FORSKNINGSPERSPEKTIV OG MÅL

I dette kapitel skal jeg fremstille grundperspektiv og mål for mit arbejde, og herunder fremstille de hypoteser og spørgsmål som jeg arbejder ud fra, og jeg skal forsøge at indlejre Gaderummet i en faglig og samfundsmæssig-politisk kontekst samt se på andre tekster/opgaver om Gaderummet. Men indledningsvis skal nogle af forskningspositioneringens aspekter belyses.

1.1. Forskningspositionering

Jeg er selv som udforskende en del af min genstand, og derfor skal min positionering heri, og nogle af de problemer, som dette har afstedkommet, formidles i denne forbindelse. De peger på, hvor vanskeligt det kan være at forske og genstandsbestemme i konfliktfelter man selv er personligt involveret i, og som samtidigt er præget af afmagt. Med *afmagt* menes at den i praksis indbyggede *analyse*-, *formulerings*- og *forandringsfunktion*, altså forskningsdimensionen (jf. Hegland 1982), ikke har været adækvat eller har været utilstrækkelig i forhold til de udviklingsproblemer og krav som stillede sig.

1.1.2. Forskeren som sin egen med-forsker: et paradoks

Hele problemstillingen omkring Gaderummet var for mig så præget af krise, lede og en følelse af at være i krig, og enhver bevægelse for at træde et undersøgende skridt tilbage blev blokeret af noget i mig selv, som jeg ikke kunne få greb om. Jeg kunne blot konstatere at jeg ikke kunne indtage en forskerposition og var fanget i et *paradoks* (Witt-Hansen 1985) som *med-forsker* (Holzkamp 1983) i mit eget forskningsprojekt. Selv om jeg fra starten har været klar over, at jeg med en kritisk psykologisk tilgang vil kunne se ud over mit eget ståsted, og jeg har medtænkt, at jeg med min berørthed af genstandsfeltet kan stå med cirkulære modsigelsesforhold, så var jeg ikke klar over, hvor dybt i min egen subjektivitet grundlaget for dette paradoks lå. Derfor har jeg måttet undersøge min egen historie for at lokalisere de betingelser og betydningsforhold, der har været konstituerende for udviklingen af mine subjektive handlegrunde og motivationsfaktorer som forudsætning erobringen af en forskerposition i mit projekt, så andre involveredes afmagt og partsstandpunkter ikke bare genspejledes i mine egne. Det, der viste sig at bryde låsen og siden løse paradokset, var et uforfærdet analytisk blik på mit socialbiografiske, klasse-mæssige og politiske ophav i en antifascistisk kommunistisk familie af frihedskæmpere, og min subjektivitet i forhold til *håb* og *håbløshed* samt hvordan dette har konstitueret forholdet mellem *mål* og *midler* for min virksomhed og væren i verden: Det viste sig kort fortalt at min pligt og eksistensberettigelse var som våben mod *det uhyrlige*, mod de kræfter der truede det store håb om socialisme. Og mens jeg handlede håbet udadtil bar jeg på en tavs indre håbløshed – der er jo ikke noget håb for våben; de er et middel i krigen, og målet med dem omfatter ikke dem selv, men den fremtid de skal sikre mod udslættelse. Denne indsigt muliggjorde at jeg for første gang kunne tillade mig at se på *muligheden* for at håbet kunne skuffes uden at det betød at mit liv blev forgæves, og dermed blev det muligt for mig at få øje på det forskningsperspektiv, som jeg anlægger på Gaderummet som konkret-utopisk praksis, og som jeg skal udfolde om lidt. Men først skal jeg omtale et andet betydende forhold i projektets betingelser.

1.1.3. Forskning positioneret mellem magt og afmagt

Jeg er positioneret på en kompleks og modsigelsesfuld måde i forhold til den praksis jeg skal gøre til genstand for videnskabeligt arbejde. Jeg har et omfattende og langvarigt kendskab til den praksis jeg forsker i, som jeg endvidere selv har været en aktiv del af i en periode, og Regnbuen, som udgør Gaderummets forhistorie, har jeg forskningserfaring fra (Jønsson og Ernst 1993).

Igennem overlapninger og afgrænsninger mellem forskellige praksisfællesskabers historie løber tillige en interpersonel akse, hvor Kalles og min sociale relation spiller ind. De grundlæggende præmisser heri har ændret sig over tid, idet en horisontal relation baseret på frivillige og ligestillede positioner, med min ansættelse i Gaderummet, overlejreres af en vertikal relation med mig som medarbejder og Kalle som chef og arbejdsgiver. Denne særlige betingelsesstruktur har under min ansættelse fordret navigation i en *flertydig forhandlingsmatrix* (Søndergaard 1996), hvor forskellige betydningsdimensioner har kunnet aktiveres henholdsvis nedtones afhængig af, hvilke interesser der var på spil.

I skrivende stund er den vertikale del af relationen, med afviklingen af Gaderummet som arbejdsplads, strukturelt sat ud af kraft, men den har fortsat været aktiv i mit forskningsarbejde. Mine bestræbelser på at gennemtrænge partsstandpunkter fra medarbejderperspektiver ved at reflektere og diskutere disse igennem et ledelsesperspektiv, og omvendt, har til tider forårsaget verbale vulkanudbrud og trusler fra Kalle om at jeg *helt måtte afskrives* samt, for mine tidligere kollegers vedkommende, at jeg selvfølgelig bare *holdt med chefen*. Jeg har måttet balancere på en knivsæg for at holde mit projekt i søen og ikke blive kasseret af de involverede eller fortabes i mine egne cirkulære modsigelsesforhold, og jeg har i forskningsprocessen måttet stille mig selv i skudlinjen for det svære i at tilbagetrænge afmagt, med det formål at vi fra hvert vore ståsteder fik mulighed for at generobre et frivillighedsforhold i tænkningen om vores fælles praksishistorie, og på den måde forsøge at give plads for erkendelsesinteresser.

1.1.4. Forskningsstrategi

De problemkomplekser og konflikttyper i Gaderummets historisk mest udviklede praksisform, som jeg vil foretage en kritisk analyse af, er karakteriseret ved, at de peger på forhold, som Gaderummet ikke med sin egen teoretisk-praktiske tilgang var i stand til at løse igennem bevidst fælles udvikling af sine betingelser - om det var lykkedes på sigt, såfremt Gaderummet ikke var blevet lukket, forbliver et åbent spørgsmål.

Jeg er interesseret i at komme til en mere omfattende forståelse af betingelser og sammenhænge i de problemformer i Gaderummets praksis, som opstod i en situation med ydre pres, brugerpres og for få ressourcer, men, som i stedet for at skabe målrettede problemløsningsstrategier og udviklingstiltag, forårsagede stress og afmagt blandt medarbejdere og ledelse. Jeg søger efter forhold, der på den ene side kan vise hvordan Gaderummet professionelt var rustet til institutionaliseringen, og på den anden side kan pege på sammenhængen mellem midler og mål og deres betydning for reproduktion af praksis.

1.2. Andre tekster om Gaderummet

Jeg har set på, hvad andre, forskere og studerende, har skrevet om Gaderummet. Der er skrevet opgaver fra omkring 1997, men først fra 2001 er opgaverne blevet scannet ind og lagt på Gaderummets hjemmeside (www.gaderummet.dk). Der er mest skrevet projekter om udstødte unge, om problemstillinger i forbindelse med marginalisering og social indsats, men Gaderummets praksis er også blevet vinklet som

antropologisk felt, og der er blevet set på ungekollektivet som en afgrænset kulturel livsverden med særlige ”eksotiske” træk og sprogformer.

1.2.1. Studieopgaver

Indenfor det akademiske område, har studerende fra antropologi (Dalgas et al 2001, Obel 2006), fra psykologi (Nielsen et al 2006), fra forskellige RUC-studier, herunder psykologi (Hornbeck et al 2004, Henriksen 2006, Jacobsen 2008), undersøgt Gaderummet. Fra mellemuddannelserne har studerende fra socialpædagogiske seminarier (Anja et al 2001, Andersen et al 2006, Lynge et al 2006, Blaksmark 2007, Andersen 2008) og fra sociale højskoler (Ahm et al 2001, Bebe & Fich 2004) skrevet opgaver, hvor Gaderummet er indgået, enten som direkte undersøgelsesgenstand eller som én praksis ud af flere. Henvisninger og links til studieopgaverne bagerst i litteraturlisten.

1.2.2. Eksterne evalueringer

Der er foretaget to eksterne evalueringer. En kulturanalytisk, initieret af Gaderummet (Bovbjerg & Kirk 2001), som var skeptisk overfor den måde Gaderummet fungerede på, herunder ledelsesforholdene, samt en mere traditionel evaluering, initieret af den daværende Familie og Arbejdsmarkedsforvaltning (Malmgren & Hansen/CASA 2002), der dokumenterede behovet for og berettigelsen af Gaderummets sociale arbejde.

1.2.3. Internt forskningsprojekt

Endelig har Gaderummets medarbejdere gennemført et eksternt finansieret kvalitativt forskningsprojekt om Gaderummets unge: ”Projekt Indre Lænke – en undersøgelse af social fastlåsthed blandt marginaliserede unge” (Petersen et al 2006), som jeg løbende inddrager.

1.3. Gaderummet, en konkret-utopisk praksis

Jeg skal i det følgende forsøge at udfolde det forskningsmæssige grundperspektiv, som jeg anlægger på Gaderummet, og, som jeg mener, er væsentligt for at forstå stedets praksis, nemlig *det utopiske*: At Gaderummet er en *konkret-utopisk praksis*, og at denne kvalitet har været med i historien helt tilbage til Regnbuens tid og hænger tæt sammen med personen Kalle, hvorfor jeg skal se lidt nærmere på herpå.

Det er min vurdering at der gennemgående i Kalles faglige virksomhed ligger en bestræbelse på at bringe dét nye ind i verden, der indeholder kimen til en alment udviklelig samfundsmæssigt-menneskelig fremtid, der kan transformere og revolutionere det bestående. Ikke kun i snæver fagpsykologisk forstand, men helt grundlæggende som menneskelig praksis (se fx Birck-Madsen 1990). Den helt centrale bærekraft for denne utopiske virksomhed er en kombination af *håb og utilfredshed*, skabt af den *længsel*, som klassesamfundet historisk har produceret og til stadighed afføder hos sine mennesker. Håbet udgør modpolen til tomhed, meningsløshed, til det færdige og det endelige - ”*Håbet drikker angsten op*” (Bloch 1977 p.126).

Noget helt centralt ved Gaderummets praksis og den drivkraft, der ligger til grund, går tabt, hvis ikke denne utopiske kvalitet medtænkes. Som praksistradition med mere end 25 års erfaring kan, når netop det konkrete utopiske aspekt medinddrages, Gaderummet måske være med til at belyse en vigtig dimension i en praksisforståelse indenfor kritisk psykologi. Men det utopiske er samtidig en

betragtningensvinkel, som hverken er ligetil eller selvfølgelig, og den rummer både en samfundspolitisk dimension og en faglig og fagpolitisk dimension, hvilket jeg skal komme ind på, men først skal jeg formulere en hypotese.

1.3.1. En hypotese: krise i det utopiske

Jeg arbejder ud fra en hypotese om, at netop den utopiske kvalitet ved Gaderummets praksis har afgørende betydning for, på hvilke måder stedet kom i krise under institutionaliseringen. Og at krisen har at gøre med forholdet mellem mål og midler i hhv. det abstrakt-utopiske og det konkret-utopiske samt at flytningen til nye fysisk-rumlige betingelser udgør det springende punkt. Denne hypotese har givet anledning til formuleringen af nogle spørgsmål, som jeg har haft med mig i mit arbejde med specialets problemstillinger omkring institutionaliseringen, og som jeg skal vende tilbage til i slutningen af kapitlet. Først skal jeg udfolde perspektivet om det utopiske, både teoretisk og i forhold til Gaderummet.

1.3.2. Det utopiske som mulighed

I samfundsmæssig forstand kan man sige at det utopiske konstitueres igennem modsigelsen mellem *latens* og *tendens* (Bloch 1977); på den ene side et socialistisk samfund som *abstrakt-utopisk* fjernmål - *endnu ikke* indenfor rækkevidde, og på den anden side *anticiperede* og *mulige* (Ibid.) udviklingskridt herhenimod i form af *konkret-utopisk* praksis. I Gaderummets tilfælde er det konkret-utopiske udviklingen af en psykologisk praksis, som på centrale områder udgør et *muligt* alternativ til hidtidig praksis indenfor det psykosociale område: ”1: En helt åben dør døgnet rundt. 2: Ingen kontrol fra de ansattes side, men brugerkontrol, også om natten, hvor de tilstedeværende selv skal håndtere eventuelle problemer. 3: Selvvisitering: Man kan bare slå sig ned, nærmest flytte ind med det samme i dele af Gaderummet og bede om hjælp” (Petersen et al 2006 p.11). Gaderummet er således en *mulighed* i den samfundsmæssige realitet, men samtidig en mulighed som ikke er *samfundsmæssigt* realiseret.

1.3.3. Samfundsmæssig latens og tendens

I et historisk perspektiv er Gaderummet et venstreorienteret politisk og fagligt projekt, udsprunget af den samfundsmæssige *tendens*, som ungdomsoprøret i 60erne var udtryk og motor for, og som blandt andet, med skabelsen af ”det nye venstre” i de kapitalistiske lande i Europa og USA, medførte en nyorientering indenfor marxismen og en videreudvikling af denne, som blandt andet, indenfor psykologien, dannede afsæt for udviklingen af Den kritiske psykologi. Ernst Bloch blev, som marxistisk filosof af den udogmatiske og uortodokse slags, opdaget, eller genopdaget, i denne samfundsmæssige udviklingsbevægelse, hvor der var nybrud på mange fronter. Et slogan fra den tid: ”Gør det politiske personligt – og det personlige politisk” udtrykker på den ene side opgøret med politisk partiorganisering og ”borgerligt” privatliv og, på den anden side den åbning for sociale eksperimenter med kollektive samlivs- og organiseringsformer som udviklede sig i 1970erne. Det utopiske var en vigtig drivkraft for fremvæksten af de mange alternativer, som fx Christiania og Thylejren er eksempler på. De forestillinger og drømme som forsøgte realiseret her findes også i Gaderummets forhistorie, særlig tydeligt som en diskurs om ”*alternativ behandling*” i Regnbuen (Jønsson & Ernst 1993). Forsvaret for det utopiske, hvis man kan udtrykke det således, den politiske modstand mod det fascistiske, deler Gaderummet med de udenomsparlamentariske grupperinger på venstrefløjen omkring BZ-bevægelsens videreudvikling i det autonome miljø. Gaderummets etablering og konsolidering er foregået i en gensidig proces mellem Kalle og socialt udsatte randgrupperinger i dette miljø. Grupperinger, der på

den ene side deler fælles politiske holdninger med det politiske miljø, men, som på den anden side ikke formår at indgå i formaliserede mødestrukturer og planlægningsprocesser og derfor ikke har kunnet integreres i miljøet (jf. Petersen et al, p.92 ff.).

1.3.4. Politisk psykologi og utopisk praksis

Det teoretiske grundlag, som Gaderummets psykosociale behandlingspraksis bygger på, Den kritiske psykologi, kan, som en psykologisk teori indenfor en marxistisk teori (Holzkamp 1979), karakteriseres som en socialistisk motiveret humanvidenskabelig bestræbelse, og dens udformning som en videnskab om subjektet indlejrer den i det nye venstre. Den samfundskritiske positionering er central, og immanent i teoriudviklingen ligger et mål om at forandre samfundsudviklingen i socialistisk retning, og heri bliver psykologien nødvendigvis politisk, idet den stilles overfor at måtte ”omstyre alle de forhold hvorunder mennesket er et fornedret, et kuet, et afsondret, et foragteligt væsen” (Marx 1973b, p. 59); et kategorisk imperativ, som også Ernst Bloch fremhæver som karakteristisk for marxismen som konkret-utopisk novum (Bloch 1977, p. 622). Det særlige ved Gaderummets, og tidligere Regnbuens, anvendelse af den kritiske psykologi ligger i, at den, udover at være en samfundsmæssig politisk-teoretisk forankring og redskab for fagkritik, bruges direkte til udvikling af en psykologisk *praksis*, hvor det utopiske er indlejret som *strukturerende* faktor, idet praksis er *ufærdig* og *fremtidscentreret* og udviklet gennem *selvbestemte* problemopstillinger og løsninger med *solidarisk* og *kooperativt* sigte.

1.4. Håbets princip og det utopiske

Når man i en videnskabelig sammenhæng, der tilmed anlægger et subjektvidenskabeligt perspektiv, kan tale om begreber som fx håb, så er det ud fra at *det utopiske* er en grundkvalitet ved menneskets eksistens; at materialiteten, mennesket og den tingslige realitet, kan opfattes som en processtruktur i evig forandring (Bloch 1977), hvor forandringerne udspringer af *objektivt-reale muligheder* (Ibid.), og hvor *håbet* er det *princip*, der skaber de forandrende og overskridende bevægelser fremad (Bloch 1982). Den *utopiske bevidsthed* er dermed en funktion i den menneskelige praksis knyttet til en *anticiperet realitet* (Bloch 1977), der kan bestemmes som den subjektive side af kategorien om *det endnu ikke værende* (Ibid.), hvis realiseringspotentiale er bestemt af forholdet mellem *latensen* og den *tendens*, som de eksisterende samfundsmæssige praksisformer er prægnant med (Ibid.).

1.4.1. Det utopiskes mål og midler

Utopisk bevidsthed rummer, som anticipation af det endnu ikke værende, to kvaliteter, en *abstrakt* og en *konkret*. I *praksis* adskiller disse sig fra hinanden på forholdet mellem mål og midler, og dette aspekt har relevans for min undersøgelse af institutionaliseringen af Gaderummet. Min fremstilling er forenklet i forhold til kompleksiteten og dialektikken i det utopiske som filosofisk problemstilling, og denne skal derfor kort markeres. Om forholdet mellem det abstrakt-utopiske og det konkret-utopiske siger Ernst Bloch:

”Overhalingen af det eksisterende samfund igennem en utopi, som i hovedsagen blev udmalet og konstrueret i hovedet, er fælles for de abstrakt-sociale utopier, og den subjektivt-utopiske intention har netop ingen tilknytning til køreplanen, betingelsernes modenhed og den objektivt-utopiske tendens-latens, altså til nogen real mulighed i virkeligheden selv. Først med denne tilknytning erstattes den abstrakte utopi af den konkrete” (Bloch 1982 p.32).

På den anden side må der i den konkret-utopiske bestræbelse være indbygget et transcenderende perspektiv, en *fjern-anticipation* i form af et *utopisk totum*, som må være samvittighedsfuldt og indfølelse i sit revolutionært-politiske sigte, hvis ikke den konkret-utopiske bestræbelse skal henfalde i ”*simpel prakticisme*” (Ibid. p.33). Den konkret-utopiske praksis er knyttet til begrebet *novum*, som Ernst Bloch beskriver som ”*den ægte fremtid – noget, som endnu-aldrig-har-været*” (Ibid. p. 31), i modsætning til den uægte fremtid, som består af gentagelser af det allerede gjorte.

1.4.2. Det abstrakt utopiske

Den *abstrakte utopi* kan, som nævnt, beskrives som et fjernmål: et socialistisk samfund, hvor frihed og retfærdighed hersker, og hvor undertrykkelse og udbytning er overvundet. Bloch finder i forbindelse med sine studier af tysk historie, at der i folket ligger en *latent socialisme*, der historisk kommer til syne i punktvis åbne konflikter, fx bondekrigene i forbindelse med reformationen. Bloch mener i øvrigt at Marx overser denne latente socialisme og de deri liggende folkelige revolutionsdrømme, hvorigennem revolutionens underjordiske historie kan skrives (Andersen et al 1982). De historiske forsøg på at realisere den abstrakte utopi i form af en på forhånd udtænkt og planlagt fremtid i frihed og lykke, der blot skal implementeres for og i samfundsmedlemmerne med magt, er ikke faldet heldigt ud (Bloch 1977 & 1982), og det hænger sammen med forholdet mellem mål og midler.

Når det abstrakt utopiske ophører med at være fjernmål bliver mål færdige og definerede, hvorved forholdet mellem mål og midler ophører med i sig selv at være et udvikeligt og bevægeligt forhold. Målet får status af autoritært diktum som indiskutabelt kræver accept af enhver form for tiltag, der præsenteres som et middel for realiseringen eller opretholdelsen heraf. Fastlæggelse af selve målet skaber ”*terror, og totum fremstilles som om det var nået*” (Bloch 1982 p. 34), hvorved utopien, trods ædle mål og hensigter, slår om i sin modpol af totalitær undertrykkelse og ufrihed (Arendt 1972, 1979).

Dette er en konsekvens af, at det nye ikke fuldt kan konciperes fra et ståsted i det gamles begrænsede praksis- og bevidsthedsformer (Marx 1970), da det nyes karakteristikon netop er at være historisk uudviklet, *endnu ikke værende* (Bloch 1977). Opsamlende kan man sige at den abstrakte utopis eksistensform, dens gyldighed med et subjektvidenskabeligt udtryk (Holzkamp 1983), ikke kan udstrækkes ud over at være en fjern-anticipation af totum. Forsøges den bragt ind i verden som færdig form, som påstanden om *realiseret totum*, installeres den som *institutionel dannelse* i negativ forstand; som en *ideologisk struktur* (Haug W. F. 1979), der er løsrevet fra, og selvstændiggjort i forhold til sin materielle realitet. Denne bestemmelse af det ideologiske uddybes i næste kapitel.

1.4.3. Det konkret utopiske

Den konkret-utopiske praksis har, i modsætning til den abstrakte, den grundkvalitet, at den per definition er *ufærdig* (Mathiesen 1971). Den formes og skabes undervejs, den bliver aldrig færdig, hverken som materiel struktur eller som bevidsthed. Den bevæges som et udviklingsforhold mellem mennesker og den bliver kun færdig i den forstand at dens landvindinger kan bruges i et mulighedsalmengørende perspektiv (Holzkamp 1983) således, at hvert skridt fremad kan tages på basis af stadigt mere begrundede teoretiske og praktiske erkendelser. Forholdet mellem mål og midler er her ikke bare omvendt i forhold til den abstrakt-utopiske påkaldelse af realiseret totum, selve mål-middel forholdet er selv et udvikeligt praktisk forhold, og initieringspunktet for en konkret-utopisk praksis kan sagtens være negativt bestemt; man ved, hvad man ikke vil, kan så at sige kvalificere sin utilfredshed med det bestående uden at et endemål er til stede i anden form end som fjern-anticipation.

Den fremadskridende udviklingsproces kan overordnet beskrives som en evigt oscillerende bevægelse mellem produktion af midler og mål (Højrup 1996). Med den vigtige pointe, at det på ethvert tidspunkt i den konkrete proces, er de dér forefundne, og tidligere producerede, midler, der bestemmer sætningen af mål (Ibid.); midlerne udgør, så at sige, de konkrete betingelser som mål kan formuleres ud fra, af de deltagende.

1.5. Forskningsspørgsmål

- Er den konkret-utopiske kvalitet ved Gaderummets praksis bundet til bestemte fysisk-rumlige betingelser, og hvad betyder det, når man flytter en praksis, hvis midler er udviklet situeret i andre fysisk-rumlige betingelser?
- Hvad betyder forandrede fysisk-rumlige betingelser for brugermåder og professionelle arbejdsmidler og for opstilling og løsning af problemer?
- Kan en konkret-utopiske praksis, under bestemte betingelser, selvstændiggøre sig fra sit praksisgrundlag og tendere til at blive en ideologisk struktur?
- Kan det tænkes at konkret-utopiske praksisser kun er udviklelige og reproducerbare, som kontinuerte og situerede praksisser?

Kapitel 2

2 TEORI OG METODE

I dette kapitel udfoldes specialets teoretiske grundlag i kritisk psykologi samt beslægtet teori indenfor en marxistisk ramme. Jeg skal forsøge en sammenhængende fremstilling, som tilgængeliggør Gaderummets teori-praksis grundlag, og, som ved at fremhæve problemer og deres overvindelse i et praksisudviklende perspektiv, kan være med til at pege på, hvordan kritisk psykologi har dannet grundlag for skabelsen af en konkret-utopisk behandlingspraksis indenfor det psykosociale område. På den baggrund skal jeg forsøge en kategoriel bestemmelse af Gaderummets praksisform og indføre et empirisk begreb samt se nærmere på nogle modsigelsesforhold i Gaderummets rammebetingelser og professionelle organisationsstruktur. Jeg skal indledningsvis kort præsentere den marxistiske praksisfilosofi og knytte en forbindelse til filosofien om det utopiske.

2.1. Praksisfilosofi ^[2]

Hegels idealistiske dialektiske tænkning, hvori "det virksomme" er centralt, er den vigtigste inspirationskilde for Marx's udvikling af sin historiske metode, men først efter en mellemstation over Feuerbachs opdagelse af, at den himmelske familie er skabt i den menneskelige families billede, og ikke omvendt. En materialistisk filosofi, der vender Hegel på hovedet, men som Marx analyserer og kritiserer for at "abstrahere fra det historiske forløb" og ikke kunne se at det "religiøse sind" selv er et samfundsprodukt, at "opdrageren selv må opdrages". Grunden hertil finder Marx i det forhold at materialismen, som Feuerbach repræsenterer i bruddet med Hegels "abstrakte tænkning", godt nok udskifter "tankeobjekterne" med "sanselige objekter", men på en sådan måde at "tingen, virkeligheden, sanseligheden, kun opfattes som objekt eller som beskuen; derimod ikke som menneskelig sanselig virksomhed, praksis, ikke subjektivt". Den "sanselige beskuen" taber netop det virksomme som Hegels tænkning rummer, og ender derfor med et nyt *abstraktum*; det "menneskelige væsen", og får dermed ikke øje på at "det abstrakte individ, som han analyserer, i virkeligheden tilhører en bestemt samfundsform [...] "det borgerlige samfund"". Marx siger herom: "Den kendsgerning nemlig, at det verdslige grundlag løsner sig fra sig selv og fikserer sig i skyerne som selvstændigt rige, kan netop kun forklares ud fra dette verdslige grundlags sønderrevethed og selvmodsigende karakter. [...] efter at den jordiske familie er opdaget som den himmelske families hemmelighed, må nu den førstnævnte selv kritiseres i teorien og revolutioneres i praksis". (Marx 1973, p. 402). Marx' projekt, i omvendingen af den idealistiske filosofis dialektiske metode således at praksis er udgangspunkt og erkendelsesgrundlag for samfundsmæssig menneskelig virksomhed, er i sin kerne revolutionært; Marx vil, ved at begribe de virkelige fænomeners historiske lovmæssigheder, forandre samfundet.

2.1.1. Ernst Bloch og marxismen

Marx' bestræbelse er i sit væsen *politisk*, og igennem kritik af det bestående rettet mod skabelsen af det "frihedens rige" som Ernst Blochs filosofi forankrer i menneskets utopiske tænkning; i længsel og drømme om det "endnu ikke værende". Man kan lidt forsigtigt, om forholdet mellem de to arbejder, sige, at hvor Marx koncentrerer sig om en historisk metode, den dialektiske materialisme, til afdækning,

kritik og overvindelse af problemer og udviklingsforhindringer, så koncentrerer Bloch sig om udfoldelse af den i mennesket iboende drivkraft og mod fremtiden rettede skaberkraft.

Bloch forholder sig til ”Feuerbach-teserne”, som forrige afsnit trækker på, i hvilken forbindelse han foretager en indholdsmæssig nygruppering af dem, uden dog at den enhedskonception, som tesaerne udtrykker, mistes. Det ligger udenfor mit anliggende her at gå nærmere ind i en diskussion i den retning, men jeg vil nævne at Bloch opdeler tesaerne i 3 grupper: den ”erkendelsesteoretiske” gruppe, den mest omfangsrige ”antropologisk-historiske” gruppe, og endelig ”teori-praksis” gruppen.

Bloch fremhæver Marx som en revolutionær tænkere, der netop ikke udmaler en abstrakt social utopi, men som, ved at lade klassebetingede økonomiske modsætninger træde frem i deres samfundsmæssige urimelighed, udfolder ”*det materielle fundament i historiens dialektik, der skaber spændinger, utopier og revolutioner*”. I denne ”*realisme fuld af fremtid*” ligger tyngden i ”*den aktive bevidste deltagelse i den historiske proces mod revolutionær omorganisering af samfundet*”, og når beskrivelser af endemålet er fraværende, så er det netop en bevidst udeladelse ”*for fremtidens skyld*” (Bloch 1977, p. 621). Bloch vurderer marxismen som konkret-utopisk novum, der gør op med de abstrakte sociale utopiers deskriptive karakter uden at forfalde til ren empiricisme.

2.2. Den kritiske psykologi

Den kritisk psykologi er udviklet indenfor den marxistiske teori (Holzkamp 1979) og tager afsæt fra et omfattende forudgående virksomhedsteoretisk arbejde (Leontjew 1977) med oparbejdning af genstanden for psykologien som videnskab; det menneskelige subjekt. Igennem en historisk materialistisk analyse af den menneskelige praksis, bestående af såvel en naturhistorisk analyse af de fylogenetiske forformer for den specifikt samfundsmæssigt-menneskelige tilblivelsesproces i dyr-menneske overgangsfeltet (Ibid.) samt en analyse af de tidligere former for samfundsmæssig-menneskelig praksis (Holzkamp 1983), er det kategorielle grundlag for det subjektvidenskabelige paradigme, den historiske empiri, tilvejebragt. Dette kategorielle grundlag adskiller kritisk psykologi fra andre teoribygninger inden for faget, da disse begreber, der er udvundet gennem historisk-logisk rekonstruktion af deres funktion i menneske-natur-omverdenssammenhængen, ikke findes i de traditionelle psykologiske teoridannelser. Traditionel psykologi er funderet på, hvad man kunne kalde teoretisk spekulation over aktuelle fund, det klassiske teori-empiri skema, hvilket umuliggør afklaring af de teoretiske begrebers væsentlighed, relevans og gyldighedsområder (Holzkamp 1979b) og giver metodologiske problemer af kontrolvidenskabelig karakter (jf. Haug, F. 1981).

I den kritiske psykologi findes der en hierarkiseret distinktion mellem teori om det konkret forefundne menneskes subjektivitet i sin historiske kontekst og det menneskelige subjekt som sådan. Dette forhold mellem det aktuelle og det almene betyder at aktual-empirisk indvundet viden ikke i udgangspunktet ændrer på historisk empiri på kategorielt niveau, og at den refererer tilbage til den historiske empiri således at ”*kategori systemet udgør den grundlæggende forståelsesramme, som alle konkrete psykiske fænomener forstås ud fra*” (Jensen, 1992). På den anden side kan aktual-empirisk forskning, herunder praksisforskning, pege på problemer, herunder begrebsudviklingsproblemer, der foranlediger en videreudvikling af den historiske empiri.

2.2.1. Menneskets dobbeltbestemthed

Menneskehedens artsspecifikke reproduktionsform som producent af samfund for individuel livsopretholdelse, medfører at menneskene på samme tid er skabere af og underlagt de samfundsmæssige strukturer som de fødes ind i. Dette forhold kan fastholdes med begrebet om ”*menneskets dobbeltbetemthed*” (Sève 1978), og den *individuelle subjektivitet* kan bestemmes som en personlig realisering af *samfundsmæssig subjektivitet* (Holzkamp 1979). I menneskets *biologi* findes netop de individuelle udviklingsmuligheder, der sætter det i stand til at deltage i den samfundsmæssige proces (Holzkamp 1979).

2.2.2. Individet og det fælles tredje

Igennem denne oparbejdning af den kritiske psykologis historisk empiriske kategorier bliver det klart at den *individuelle ontogenese* forløber igennem en formations- og placeringsspecifik samfundsmæssiggørelsesproces, hvor de medfødte ”åbne” produktive behov, som jeg skal gøre nærmere rede for om lidt, genstandsrettes i en proces formidlet gennem *overindividuelle betydnings- og funktionssammenhænge*, der udgør det kooperative grundlag hvorpå individets konkrete udvikling af *handleevne* forgår. På en vertikal akse skelnes der mellem den *totalsamfundsmæssige Kooperation* og *Kooperation på handlingsområdet* (Holzkamp 1983), hvor sidstnævnte er en ”*interpersonel proces*” (Ibid. p. 325). Igennem den historiske oparbejdning af det kategorielle grundlag viser det sig, at det ikke er muligt at bestemme det menneskelige individ på nogen adækvat måde, hvis det ikke sker gennem et begreb om såvel dets indre psykiske funktionspotentialer, dets konkrete livsbetingelser, samt den indre praktiske formidling herimellem. Mennesket er qua sin samfundsmæssige natur (Holzkamp 1979c, 1983) altid relateret til en overindividuel sag: den tredje sag (Haug, F. 1979), i sidste instans den samfundsmæssige produktion af livsfornødenhederne.

Mennesket som sådan kan kun i almen forstand opretholde sit liv på en menneskelig måde i den grad, det sammen med andre har mulighed for at have råderet og medbestemmelse over egne relevante livsbetingelser. Manglende *handleevne* (Holzkamp-Osterkamp 1979) herpå resulterer i individuel orienteringsløshed og handlingslammelse, idet man er udleveret til omstændighederne, og denne handlingslammelse fører til udviklingen af angst (Ibid.), og udelukkelse eller isolation fra den samfundsmæssige proces er den dybeste grund til udviklingen af psykiske forstyrrelser (Ibid.), således forstået at der altid forud for konkret udvikling af psykiske problemer forekommer social isolation, enten som ”*marginalisering indenfor egen socialgruppe*” eller i form af ”*udstødelse fra egne sociale livssammenhænge*” (Birck-Madsen 1985, p. 118), og at psykiske symptomer må forstås som subjektivt funktionelle og ”*specifikke bearbejdningsformer af bestemte samfundsmæssige modsigelser*” (Ibid.). For praksis betyder dette, at der for overvindelse af psykiske forstyrrelser må anlægges en dobbeltstrategi således at der samtidig arbejdes på individuelt og overindividuel niveau.

Da mennesket som individ netop er medkonstituerende for sin egen praktiske udviklingsproces kan den følgeslutning drages, at interaktion og kommunikation ikke først og fremmest er en rent social, altså interpersonel konstruerende proces, alene hidrørende fra de interagerende og samtalende individer selv, men foregår formidlet via de faktiske forhold, som de er stillet under, den praksis, der bringer dem sammen, og de mål der handles ud fra (jf. Dreier 1993).

2.2.3. De produktive behov

Indholdsmæssigt kan emotion bestemmes som *“vurderinger af kognitivt opfattede omverdensforhold med disses subjektive betydninger og de individuelle handlemuligheder overfor dem som målestok”* (Holzkamp-Osterkamp 1979, p. 240) mens motivation er det emotionelle beredskab til overvindelse af aktuelle situationer, der kognitivt konciperes som utilstrækkelige, og som realiseres ved målrettede handlinger, der sikrer imod hjælpeløshed og som imødekommer behov. Behov bestemmes som emotionel erfaring af *“nødtilstande”* (Ibid.) i formen subjektive nødvendigheder, idet der må skelnes mellem *“sanseligt-vitale behov”*, der omhandler organiske mangeltilstande, som i deres tilfredsstillelse og udvikling er underordnet de *“produktive behov”*, der bestemmes som den subjektive drivkraft for handlinger til kontrol over samfundsmæssige og dermed individuelle livsbetingelser, hvilket sker gennem deltagelse i den samfundsmæssige Kooperation. Behov er dermed behov for noget; de er genstandsrelaterede, men der er samtidig fleksible forbindelser mellem behovene og de genstande, der tilfredsstiller dem:

”Behovene optræder oprindeligt kun som en betingelse, en forudsætning for virksomhed. Så snart subjektet begynder på en virksomhed, sker der med det samme en transformation af behovet, og det holder op med at være det, det var virtuelt - i sig selv. Jo længere virksomheden skrider fremad i sin udvikling, desto mere forvandles denne - dens forudsætning - til dens resultat” (Leontjew 1983, p. 197).

Dette synspunkt, formuleret som virksomhedens primat overfor behovenes primat, betyder, at mål for den personlige handling *“ikke længere [...] udspringer [...] af de spontane handleimpulser, men er på forhånd givet praktisk via de nødvendigheder, der hører til sikringen af det samfundsmæssige liv, og må så at sige først derefter afprøves af den enkelte for at bestemme deres subjektive tilfredsstillelsesværdi på baggrund af konkrete handlealternativer”* (Holzkamp-Osterkamp 1979, p. 242). En sådan afprøvning kræver imidlertid en analyse af emotionaliteten, hvor dens sammensathed kan opløses i enkelte dele, der kan tilbageføres til objektive forhold, ellers kan der ikke øves *“indflydelse på det subjektive befindende i overensstemmelse hermed ved at forandre på den objektive virkelighed”* (Ibid.), hvorved processen omvendes, og individet er henvist til at forandre på sig selv ud fra de forhåndenværende mulighedsbetingelser.

Denne almene bestemmelse af menneskets produktive behov, og de heri liggende modsigelser i forhold til udvikling af handleevne, er i Gaderummets teori-praksis udvikling konkretiseret i form af kliniske og socialpsykologiske midler og metodologi til intervention i og forandring af subjektive begrænsninger i restriktiv handleevne i retning af almen og udvidet handleevne. En proces, der foregår som samarbejde om en mål-middel analyse af den konkrete emotionelle udprægning af de produktive behov, hvor individuel intentionalitet og motivation samt heri liggende modsætningsforhold synliggøres og kan forandres. Synspunktet om behovenes primat formuleres derfor med centrum i udviklingskrydsfeltet mellem det restriktive og det almengjorte og vægten lægges anderledes:

“Før sin tilfredsstillelse kender behovet ikke sin genstand, og kun som fundet får det sin genstandsmæssighed, hvorved det kan virke som igangsættende og styrende (i psykologisk forstand) for den menneskelige virksomhed” (Birck-Madsen 1997, p. 196).

Heri ligger, at først når det i praksis er muligt for den berørte at *erfare* en sådan tilfredsstillelse, kan den individuelle afmagt og lidelse, opløses i kooperativ retning, og det kan komme til en overvindelse af den subjektive nød og isolation, som sociale og psykiske problemer er udtryk for. Den faglige kompetence til *nødvending* er et helt centralt middel i Gaderummets konkret-utopiske praksis i udviklingen af bærekraften i et kollektiv af udstødte og nødlidende unge.

2.3. Problemløsning og praksisudvikling

Et væsenskendetegn ved det menneskelige subjekt er at være aktiv problemstiller, at sætte mål for sin virksomhed og udvikle de nødvendige midler for realisering heraf (Seidel 1976). Analytisk skal forholdet mellem mål og midler præciseres i forhold til *opstilling og løsning af problemer*, hvor der skelnes mellem *opgaver, problemer* og *konflikter* (Ibid.), defineret af forholdet mellem mål og midler, hvor opgaven er den form som såvel problemer og konflikter må transformeres til, for at kunne løses (Ibid.). Denne transformation foregår igennem udvikling af en organisatorisk struktur (Broch 1989). Det er nødvendigt at have for øje, at under de nuværende samfundsmæssige betingelser, kan problemer, herunder indenfor organisationer, stille sig i konfliktform, som modstridende interessebestemte mål, i sidste ende bestemt af privatejendomsforholdet til de fælles produktionsmidler, og de vil optræde som forskellige diskurser, hvilket jeg skal komme nærmere ind på om lidt.

Under sådanne betingelser kan konflikter på alle niveauer selvstændiggøre sig og forløbe som afsubjektiverede fremmede processer hen over hovedet på de involverede igennem en magt-afmagt akse (jf. Birck-Madsen 1990), i fald det ikke er muligt at iværksætte en egentlig fælles modmagt (Mathiesen 1980). Der vil da opstå kamp om magten over den sammenhæng som organisationen er en struktur i.

2.3.1. Aktør, organisation, institution

Med en *formningsteoretisk begrebsnøgle* (Broch 1989) kan *kooperative handlinger* i sociologisk forstand ses en *strukturudfoldelse* gående fra *aktør* over *organisation* til *institution* (Ibid.), betegnende kvalitative udviklingsforandringer i selve strukturen, som konkret forløber igennem iværksættelsen af *aktiviteter, beslutnings- og målsætningsprocesser* (Ibid.) hørende til på de respektive niveauer i strukturen.

Strukturel lokalisering af procestyper i Gaderummets udvikling af sine midler og mål er en forudsætning for at kunne præcisere eventuelle indbyggede udviklingsbarrierer og begrænsninger, hvor områder i betingelsesgrundlag og ressourcer er forblevet upåagtede og organisatorisk uudviklede.

2.3.2. Opgave, problem, konflikt

Opgaver er allerede *operationaliserede* problemer eller konflikter, og såvel mål som middel er kendt og til stede. En opgave kan dermed defineres som det *under bestemte betingelser givne mål* (jf. Birck-Madsen 1990), og opgaveløsning kan karakteriseres som en *simpel aktivitet* (Broch 1989). *Problemer* derimod, er karakteriseret ved at målet er kendt men ikke midlerne, eller at der optræder modsætning eller diskrepans herimellem. Målet må derfor gennem foregribende virksomhed opdeles i delmål i middelform, hvorved en *beslutningsproces* (Ibid.) bliver nødvendig. Denne virksomhed kan analytisk lokaliseres på *organisationsniveau* (Ibid.). *Konflikter* betegner tilstande eller situationer hvor såvel mål som midler er ukendte eller ikke til stede på alment niveau, og hvor det fælles praksisgrundlag, socialt eller samfundsmæssigt, er for snævert, og selve betingelsesgrundlaget må udvikles for at konflikten kan løses. Analytisk kan konfliktløsning opfattes som organisationens igangsættelse af *målsætningsprocesser* (Broch 1989) på *institutionelt niveau*, der styrer og retningsbestemmer organisationens operationelle beslutningsprocesser, der løses som opgaver på aktørniveau gennem aktiviteter.

2.3.3. Magt, diskurs og ideologi

Erkendelsen af at enhver menneskelig handling er handling i sammenhænge og individuel samfundsmæssiggørelse foregår via social integration og læring i konkrete situerede lokale praksissammenhænge (Lave og Wenger 1991)) fordrer en nærmere bestemmelse af, hvordan disse bevæges, så deres udvikling og reproduktionslogikker bliver synlige og til at gribe.

Magt skal her anskues i et perspektiv som i min optik afspejler menneskets *dobbeltbestemthed* (Séve 1978), som på én gang *skaber af* og *underlagt* betingelser (Marx 1973). Der anlægges således et dobbelt perspektiv på magt, dels som interaktionelt og *allestedsnærværende* mellem mennesker (Foucault 1977), og dels som *fast lokaliseret* i bestemte strukturer (Poulantzas 1981), og disse to kvaliteter ved magt opfattes som komplementære sider af magtens væsen og afspejler dens samfundsmæssige funktion. På den ene side er magten allestedsnærværende og udøves horisontalt imellem mennesker, og på den anden side er magt lokaliseret og udøves vertikalt. Analytisk kan man sige at den ene kvalitet ved magt peger på de forandrende og udviklende aspekter i den menneskelige praksis, den anden på de opretholdende og udviklingsforhindrende aspekter. Magtens udøvelse i en konkret-utopisk praksis vil således være horisontal og forhandlende i relation til udvikling af midler og problemløsninger i den fælles praksis, hvorimod en abstrakt-utopisk praksis vil være baseret på vertikal magtudøvelse, hvis materielle betingelser er hierarkisk strukturel kontrol over de fælles midler. Sidstnævnte karakteriserer en ideologisk struktur, hvilket jeg skal redegøre nærmere for ud fra forholdet mellem diskurs og interesser.

Diskurs skal her anvendes i en traditionel materialistisk opfattelse af det foucaultske diskursbegreb (Foucault 1977), som begreb for såvel italesættelse af som praktisk organisering af handlesammenhænges mål, midler, aktiviteter, procedurer mv., med tilføjelse af den pointe, at diskursens bevægeform under de herskende magtforhold forløber igennem dikotomiserede modsigelser. Diskurser konstrueres socialt ved på samme tid at skabe og negere deres egen pol (Forchhammer 1996). Diskurser kan dermed indholdsmæssigt pege på menneskelige praksisforhold, der er faldet fra hinanden, og dermed på bestemte interesse modsætninger og magtforhold, som den konkret historisk udviklede samfundsmæssige organisering og produktion af livsbetingelser har bevæget sig igennem, og hvordan de løbende reproduceres. Her kommer begrebet om ideologi ind. Forholdet mellem ideologi og diskurs er hermed aktuelt funderet i formidlingsforholdet mellem *magt* og *interesser* og disses reproduktion som samfundsmæssige betydningskonstellationer, hvor det *ideologiske* fungerer som diskursens aktivt udviklingsforhindrende bestanddele.

Givne diskurser udtrykker altså magtrelationer mellem mennesker i forskellige positioner med hver deres interesser, og har en bestemt funktion i relation til reproduktion og udvikling af samfundsmæssige praksisser. I den grad en diskurs tilsyneladende tømmes for *interesser*, og alene fremstår som påberåbelse af *værdier* - dette gælder også diskursanalysen selv - vil diskursen alene fungere som reproducerende de bestående/herskende forhold, og dermed få en ideologisk funktion. Der opstår "*ideologiske faktorer*", når der sker denne "*tilvenden til værdier som fravenden sig interesser*" (Haug W. F. 1979, p. 185). Når striden mellem værdier og de dertil hørende interesser forsvinder, herunder bevidst eller strategisk tabuiseres, på sidstnævntes bekostning, så vil selve den samfundsmæssigt-praktiske betydningskonstellation - handlesammenhængen - overgå til at være en *ideologisk struktur*.

I stedet for en løbende udvidende selvsamfundsmæssiggørelse som et kooperativt anliggende mellem de involverede, resulterer etableringen af ideologiske faktorer/strukturer i, at udviklingen af den menneskelige subjektivitet må finde sted gennem et bestemt dikotomt organiseret forhold mellem

fremmed-samfundsmæssiggørelse og selvsamfundsmæssiggørelse, idet ethvert moment i den *ideologiserede diskurs* er gennemskåret af en kompetence/inkompetence-akse. Det ideologiske virker dermed som agent for organiseringen af den menneskelige praksis som *mystificeret underordning*, og som tvingende subjektivitetsudviklingen til alene at kunne foregå *indenfor og som reproduktion af* den givne praksisforms magtforhold. Dette fører til forskubbede, fortættede og fordrejede typer af indhold mellem de involverede, der ikke kan finde nye praksisformer at bevæge sig igennem. I videnskabelig forstand, hvis målet er udviklingen af den menneskelige subjektivitet, drejer det sig derfor om at have fokus på de forhold, der er almengørelsesduelige, og som løser op for det, der låser praksis-forhold til alene at kunne finde udvikling gennem overtagelse af tilsyneladende interesseneutrale og postulerede universelle værdier. Ideologi holder tanker og handlinger væk fra et sådant fokus, netop ved at reproducere de givne begrænsninger som uomgængelige og absolutte værdipostulater.

Diskurser og analyser heraf får dermed en dobbeltfunktion: På den ene side er diskurser, ved at påkalde sig uomgængelig værdi, en del af det ideologiske og organiseret på samme måde gennem den dikotome selviscenesættelse. På den anden side kan diskurser og diskursanalyse afsløre handlesammenhænge som ideologiske i samme grad, som en anfægtelse af det givne kaster lys over udgrænsede eller undertrykte subjektive udviklingsønsker, der ikke af egen kraft formår at gøre sig synlige i den givne praksis.

2.3.4. Subjektivitetsudvikling og sociale relationer

Under betingelser, der ikke tillader udvidelse af råderetten gennem deltagelse i den samfundsmæssige proces, kommer det ikke til videreudviklingen af de almenmenneskelige subjektforhold, men derimod til en art pervertering af relationerne i retning af individernes *instrumentalisering* af sig selv og andre (Holzkamp 1979c). Er det ikke muligt for individet at imødegå dette gennem udvikling hen imod almengørelse af handleevnen, *udvidet handleevne*, må individet søge at komme overens med sine, nu fremmedbestemte, betingelser gennem tilpasning til de eksisterende omverdensforhold, hvilket betyder etablering af *restriktiv handleevne*. Individet gør hermed en art vold på sig selv, som gør det til sin egen fjende; der udvikles et "*selvfjendskab*" (Holzkamp 1983 p.324, Osterkamp 1988). Dette henviser den menneskelige emotionalitet fra at være erkendelsesvejledende til at blive instrument for cirkulær kognitiv tyding og tolkning af en virkelighed, der fremstår som bestående af umiddelbare fakta. Der etableres dermed en mystificering af sammenhængen mellem undertrykkelse og lidelse, som er desto mere magtfuld jo mindre den er artikuleret (Osterkamp 1997). Individet er i denne situation sårbar. På den ene side er det henvist til at orientere sig om, hvad der umiddelbart stabiliserer dets sociale relationer, ved at det finder de rette holdninger, indstillinger osv. Dette gør individet til objekt for manipulation. På den anden side eksisterer individet nu uden tilstrækkelige midler til at vende situationen, hvilket, i form af overbelastning, fører til en *indre uro* (Holzkamp-Osterkamp 1979 p.305), som individet nu også må bemestre; det bliver sit eget problem.

Når det kommer til etablering af instrumentelle relationer er mennesker ikke længere sammen ud fra, at de på kooperativ vis tænker hinandens velfærd med i det fælles fremtidige, men ud fra den fordel, man kan drage af den ene eller den anden interaktion med den anden. Dette resulterer i kompromis-handlinger og i kompensation som regulationsform, hvor den anden part er nøjagtig så udskiftelig, som det nu engang tjener den første parts særinteresser. De instrumentelle relationer er karakteriseret ved "*usikkerhed, angst, tilsløring og flertydighed*" (Holzkamp 1979c p.18) og, hvor kompensation er reguleringsformen, vil der desuden kunne optræde følelser som "*taknemlighed [...] skyldfølelser, skuffelse, jalousi, nærtagenhed, tilknappethed, fornærmelse osv.*" (Ibid.)

2.3.5. Sociale integrationsformer

Under ovenstående forhold sker samfundsmæssiggørelse, i den udstrækning der ikke kan etableres kooperative mod-tiltag, gennem individuel integration i handlesammenhænge, hvor de deltagende som præmis ikke har fælles rådighed over udvikling af sammenhængens målsætningsprocesser og skabelse af midler. Hermed kommer en *“assimilerende integration”* (Schousboe 1989) i stand, hvor kollektiv praksisudvikling, igennem selvbestemt opstilling og løsning af problemer rettet mod begrænsede og begrænsende praksisforhold og betingelser, ikke kan finde sted. Dette betyder også, at det enkelte individ inkorporeres i den eksisterende handlesammenhæng uden, at *“dennes indhold og funktionsmåde forandres gennem dette”* (Ibid. p.20). Såvel i et integrations- som i et reproduktionsperspektiv fungerer sådanne sociale praksisser som forhindrende præmis for etableringen af sagsrettede beslutnings- og målsætningsprocesser hidrørende fra de deltagendes interesser, idet mål og midler kun kan overtages og varieres indenfor de givne forhold, ikke skabes, fornys eller udvikles. Dermed vanskeliggøres eller skævvrides udviklingen og reproduktionen af et organisationsniveau, idet dette så er lokaliseret som magtstruktur enten udenfor den konkrete praksis eller i en indre, formel eller uformel, magtstruktur.

Ved integrationsprocesser, der forløber gennem assimilation, træder en bestemt modsigelse frem. På den ene side medfører manglende muligheder for at øve indflydelse på egne livsomstændigheder usikkerhed; præmissen for udviklingen af angst. Usikkerheden betyder også, at individets behov for omverdensrådighed begynder at selvstændiggøre sig som et særligt *“kontrolbehov”* (Osterkamp 1983), ligesom behovet for kooperativt at stemme sine handlinger af med andre kan selvstændiggøre sig som et *“særskilt behov for anerkendelse og accept”* (Holzkamp-Osterkamp 1979 p.243). På den anden side kan integration gennem assimilation rumme en positiv betydning, fx for det menneske, der gennem længere tid har levet under massivt udsatte og sårbare livsbetingelser, idet den *“relative lukkethed i den assimilerende integrationsforms mulighedsrum i sådanne tilfælde endog [kan] tænkes at være til fordel for integrationspersonen, idet den kan medvirke til at gøre den nye sammenhæng definerbar og vise let-erkendelige muligheder for, at en ny livsform kan realiseres, og hvorledes det konkret kan forgå. Motiver til at opretholde særpræg og særinteresser kan her tænkes at blive underordnet motivet til assimilation”* (Schousboe 1989 p. 24).

2.4. Gaderummets praksisform

Jeg skal opsamlende formulere nogle kategorielle bestemmelser af Gaderummet med det formål at underbygge indførelsen af et empirisk begreb, som mit arbejde med dette projekt har givet anledning til.

2.4.1. Kategoriel bestemmelse af Gaderummet

Gaderummet kan bestemmes som en *handlesammenhæng*, idet praksis reproduceres gennem de *deltagende subjekters kooperative handlinger* i forhold til dimensioner af *det fælles tredje*. De deltagende er positioneret forskelligt, ligesom *præmisserne for deres deltagelse* er forskellige. Deltagelsespræmisserne, og dermed deltagerens *subjektive handlespillerum* (Dreier 1993) kan forandres over tid indenfor og gennem udvikling af det rum af muligheder, ressourcer og interesser som udgør handlesammenhængens *praksisform*. Integrationen i praksisformens *mulighedsrum* (Ibid.) foregår, uanset positionering, altså både for brugere og medarbejdere, som en *situeret læreproces* i en bevægelse, der typisk går fra en *legitim perifer deltagelse* til en mere bærende og central placering i forhold til handlesammenhængens funktionsaspekter samt reproduktive og udviklingsmæssige forhold.

De deltagende indgår med egne *subjektive handlegrunde*, udviklet gennem konkrete socialbiografiske og samfundsmæssige betydningsforhold og betingelser, og de bidrager i kraft af deres *personlige handleevne* med forskellige problemer, ressourcer, kompetencer og interesser. Med udgangspunkt i hver deres personlige *livsførelse* (Holzkamp 1998, Osterkamp 2000) danner de tilsammen det fletværk af *kooperative forbindelser* og *interpersonelle relationer*, der bestemmer og udgør handlesammenhængens *kollektive livsførelse*.

2.4.2. "Kollektiv livsførelse" – et empirisk begreb

Begrebet om *kollektiv livsførelse* skal jeg indføre og anvende som greb om den modsætningsfyldte flerhed af problemstillinger og anliggender, som reproduktionen af en *døgnbaseret* handlesammenhæng, i dette tilfælde en psykosocial praksis, bevæger sig igennem. Begrebet anvendes således som et *procesbegreb* omhandlende reproduktion af de *indre materielle strukturer*, hvorigennem produktionen af handlesammenhængens fælles regler og overbevisning, dens *doxa* (Bourdieu & Waquant 1996) løbende foregår. I Gaderummets tilfælde vil det med begrebet om den kollektive livsførelse være muligt at vise på hvilke måder en konkret utopisk praksis fysisk-materielt og bevidsthedsmæssigt udformes og bevæges, og det vil herigennem være muligt at identificere brud og forandringer heri.

2.5. Modsigelser i rammebetingelserne

Jeg skal omtale nogle af de rammebetingelser, som Gaderummet historisk har været udviklet under. Mit anliggende ikke er direkte rettet mod en undersøgelse af disse, men jeg har vurderet at de er vigtige som baggrundsviden, og således at min analyse ikke foregår uden et historisk grundlag. Der er særligt to gensidigt samvirkende forhold i Gaderummets betingelser, som jeg skal trække frem ved at markere nogle modsigelser og dilemmaer, nemlig institutionalisering af et fristed og læring på filantropiske vilkår

2.5.1. Institutionalisering af et fristed

Forholdet mellem Gaderummet som *fristed* for udstødte unge og etableringen af en generel *lønarbejdsstruktur* igennem offentlig institutionalisering rummer et organisatorisk dilemma og en særlig modsigelse, idet det i sig selv er en modsigelse at arbejde i et fristed. Drømmen om samfundsmæssig anerkendelse og integration findes allerede i Gaderummets udgangspunkt i Regnbuen, og det har jeg skrevet om i sin tid, hvor jeg afsluttede den daværende gren-specialisering på overbygningen med en opgave i Anvendt Socialpsykologi II, "*Regnbuen, konkret utopi – en udviklingshistorie i alternativ praksis*" (Jønsson & Ernst 1993), et kritisk psykologisk aktionsforskningsprojekt, som Ole Dreier vejledte. Projektets konklusion og afsluttende perspektivering udpegede henholdsvis udviklingsgrænserne for Regnbuens hidtidige praksisform samt udstak en logisk retning for den nødvendige videreudvikling. Dette blev formuleret som "[...] *den nye konkrete utopi: den autonome institution – indholdsmæssig praktisk autonomi i en formaliseret og alment udviklelig omverdensstruktur*" (Ibid. p. 86), hvilket blev bestemt som "*en socialpsykologisk og politisk-sociologisk opgave*", der fordrede udvikling af mere overgribende kollektive virksomhedsformer end rådgivningspraksissen samt konkret organisering af "*nye lønarbejdsformer*" (Ibid.), herunder begrebsliggørelse og praksisimplementering af en ikke-individuel og personbundet kvalifikationsstruktur for nye. Den fremtidige praksisform for en sådan generel reproducerbar lønarbejdsstruktur, Den autonome Institution, tegner i alt væsentligt det perspektiv som Gaderummet igennem hele sin historie arbejdede på at realisere.

Den generelle lønarbejdsstruktur kom til i forbindelse med offentlig finansiering via satspuljen og aftalen om institutionalisering. Varetagelse af drift og reproduktion af rammebetingelser havde, grundet de dårlige økonomiske betingelser, ligget hos Kalle, og medarbejderne var bygget ind i en ad hoc-struktur omkring konkret opgaveløsning, som ikke rummede en egentlig læring og tilegnelse af overblik på det administrative område. Institutionaliseringens administrative forhold kunne derfor ikke løftes af medarbejdergruppen, da Gaderummet var organisatorisk uudviklet på dette område.

Gaderummet lykkedes med at skabe en kvalifikationsstruktur for nye blandt andet via ”studiekreds i kritisk psykologi”, men den var stadig i vid udstrækning personbundet til Kalle. Men, som jeg skal komme nærmere ind på om lidt, var medarbejderne fagligt veludrustede og fuldt i stand til at løfte institutionaliseringen af den psykosociale praksis på organisatorisk niveau.

2.5.2. Læring på filantropiske vilkår

Gaderummets etablering og konsolidering udenfor offentligt regi har kun været mulig i kraft af evnen til at tiltrække støtte fra civilsamfundet igennem privat velgørenhed og fondsdonationer, hæderspriser mv., og dette har skabt en modsigelsesfyldt situation, hvor en politisk og revolutionært orienteret praksis har måttet reproducere på filantropiske vilkår (jf. Villadsen 2004).

Evnen til selvforsyning (Petersen 1981) har på den ene side betydet at Gaderummet kunne fastholde en kritisk position overfor det offentlige på det sociale og socialpolitiske område og på det psykiatriske område. Det har også betydet at Gaderummet har kunnet udvikle en praksis, hvor det var tilladt brugerne at ryge hash og have deres hunde boende, og hvor der var en kollektiv organiseringsform uden en ydre magt. På den anden side har Gaderummet været afhængig af denne selvforsyning til anden side, hvorved Gaderummet er blevet nødt til at formulere sig indenfor en filantropisk diskurs (Villadsen 2004) og fremstille de unge som *værdigt trængende* og sit eget arbejde som støtteværdigt, fordi *det nytter*. Dette har skabt en læring og en selvforståelse som ikke matchede situationen, da integrationen i det offentlige sociale område kom i stand. De offentlige midler blev opfattet som en *gave*, man var *taknemlig for*, og dette gjorde, at det var svært for Kalle at formulere et krav om flere ressourcer, selv om det var indlysende, at midlerne var utilstrækkelige til at honorere det voksende brugerpres og myndighedskravene i forbindelse med institutionaliseringen. Resultatet blev, at man forsøgte at klare sig ved at løbe hurtigere og skære ned på medarbejderressourcerne, hvilket bare gjorde problemet værre. De filantropiske betingelser har således medført en form for *glemsel* omkring eget politiske udgangspunkt og har udviklet typer af alliancer og relationer udadtil, som hverken var egnede til at hjælpe eller styrke Gaderummets position i konflikten med kommunen.

Med i billedet hører også at Gaderummets kritiske opposition til det offentlige har betydet, at der ikke har udviklet sig det fletværk af forbindelser til og alliancer ind i forvaltning og embedsværk, som kunne bakke op om Gaderummet i en kritisk situation, hvor selvforsyningsevnen var afsvækket. Gaderummet kom dermed til at stå i en situation, hvor inkludering i det etablerede (Mathiesen 1980) var eneste overlevelsesmulighed, og hvor alternativet var eksklusion (Ibid.) og tilbagetrækning af overlevelsesmidler.

2.6. Organisationsstruktur i Gaderummet

På baggrund af ovenstående skal jeg tegne et billede af strukturen i den praksis, der kommer i krise ved, at flytning og institutionalisering rykker ved centrale elementer. Jeg skal gøre dette gennem en

bestemmelse integrationsformen i Gaderummet samt af den professionelle organisationsstruktur i Gaderummet, som den så ud da institutionaliseringen gik i gang. Bestemmelsen omhandler udvalgte aspekter med direkte relevans for mit anliggende, og den er, ligesom ovenstående, baseret på en analyse af Gaderummets organisationsudviklingshistorie, som jeg har foretaget ud fra fællesmødebøgerne, men som ikke kommer til udfoldelse i teksten.

2.6.1. Integrationsformer

Gaderummet er bygget op omkring individuel integration gennem legitim perifer deltagelse og inviterer til en ”kooperativ integration” (Schousboe 1989) hvor den enkelte kan være medbestemmende for udviklingen af mål og midler. Netop dette kooperative og sagsrettede aspekt, hvor brugere er bærende i den kollektive praksis, er en central forudsætning og betingelse for reproduktion af den konkret-utopiske kvalitet ved Gaderummet. På den anden side er centrale dele af de indre strukturer og doxa i Gaderummet ikke til forhandling, eller mere præcist, at individuelle interesser skal kunne sameksistere med reproduktion af fællesskabets solidariske og åbne struktur, fordi stedets overlevelse som kollektiv er afhængig heraf. Hvis ikke, så kræves der forandringsvillighed af den enkelte. Der ekskluderes ikke i forhold til brugere, men der opstår konflikt, og dette er som sådan en del af en lære- og integrationsproces og overvindelse af socialt og psykisk udviklede restriktive handlemåder, og er en transformation af behov og af kvaliteten af de sociale relationer til andre. Gaderummet fungerer dermed som en handlesammenhæng, hvor både den ”assimilerende” og den ”kooperative” integrationsform er aktive.

2.6.2. Centrum og periferi

Integrationsprocessen gennem legitim perifer deltagelse for både brugere og medarbejdere, fordrer at der eksisterer et centrum, og i Gaderummet udgøres dette centrum af Kalle og brugerkollektivet, og det reproduceres indadtil igennem den kollektive livsførelse. Medarbejderressourcer integreres individuelt i forhold til centrum uden at dette principielt forandres heraf. Dette betyder, at der i Gaderummet ikke organisatorisk eksisterer et medarbejdercentrum, og dermed peges der på en særlig organisationsstruktur for Gaderummet, og for muligheder og begrænsninger for professionalisering og institutionalisering af praksis. Strukturen har to sider, og Kalle er den centrale figur i dem begge.

- **Administrativ organisation:** Kalle varetager reproduktion af Gaderummets rammebetingelser, herunder formulering af mål og strategi. Han opstiller problemer og tager beslutninger for Gaderummet, og medarbejderne, de faglige sekretærer, løser foruddefinerede opgaver på baggrund heraf. Dette foregår i en en-til-en samarbejdsrelation, hvor kontakt til andre ansatte ikke er nødvendig; opgaver vender tilbage til Kalle, hvis de ikke er løst, og herfra gives de videre til en anden medarbejder.
- **Psykosocialt behandlingsarbejde:** Målsætninger for arbejdet udgår fra Kalle, han er faglig leder og varetager den interne kvalifikationsstruktur via studiekreds i kritisk psykologi og løbende uformel uddannelse i relation til forståelse og håndtering af konkrete problemer i brugerarbejdet. Medarbejderne kan deltage i opstilling af problemer og være med til at tage beslutninger, men Kalle har det sidste ord i forhold til problembestemmelse og løsningsforslag. Den faglige læring og kompetenceudvikling understøttes og opmuntres igennem tilståelse af ansvar, og der er udstrakt selvbestemmelse for medarbejderne. Der er intet organisatorisk hierarki blandt de ansatte eller nogen afgrænsninger af arbejdsområder, og dette modsvares af at alle arbejdsaktiviteter, eksklusiv det terapeutiske, formuleres som funktioner.

De problemer som organisationsstrukturen indeholder omkring manglende organisation på medarbejderside, vil jeg forsøge at belyse nærmere i analysen af Gaderummets erfaringer med institutionaliseringen, ligesom jeg vil se på hvordan den kollektive livsførelse udviklede sig efter flytningen. Men først skal det empiriske grundlag og materiale fremstilles.

Kapitel 3

3 EMPIRI, METODIK OG METODOLOGI

I det følgende skal jeg redegøre for det empiriske grundlag for projektet, for de valg jeg har truffet, og hvordan jeg har grebet mit arbejde an, samt overveje svagheder i min tilgang. Jeg skal ligeledes omtale den metodologi som empirien henholdsvis er konstrueret igennem og har afstedkommet, idet forskelle heri afspejler forskningsprocessens trin og empiriens forskelligartethed. Jeg skal, idet jeg følger materialets kronologi i forskningsprocessen, præsentere og redegøre nærmere for dets præmisser, struktur og indhold.

Der er brugt to typer empiri; kvalitative interviews med tidligere medarbejdere og semistrukturerede samtaler med Kalle samt skriftligt materiale fra Gaderummet i form af fællesmødebøger, dokumenter og hjemmeside.

3.1. Brud og konflikt i genstanden

Jeg har metodisk måttet konstruere min genstand i flere tempi fordi den er præget af brud. Dels gennemgik den et betydningsfuldt brud i sin egen historiske kontinuitet med flytningen til det nye Gaderummet, og dels blev den helt afbrudt af lukningen, som fandt sted på et tidspunkt, hvor der var konflikt i Gaderummet. Empirien er situeret på en kronologisk usamtidig måde i forhold til disse brud, og den er ligeledes positioneret i et konfliktfelt:

- a. Det kvalitative materiale fra gruppeinterviews med tidligere kolleger er positioneret i feltet på en konfliktfuld måde, hvorfra der tilbage reflekteres henover begge de omtalte brud. Dette materiale indeholder kritik af samarbejdsrelationer, organisation og ledelse, hvilket stort set er fraværende i empiriens anden hoveddel.
- b. Det skrevne historiske materiale, Gaderummets fællesmødebøger, følger sin egen kronologi i form af en række situerede nu'er, som jeg møder som fortid fra det, der blev deres fremtid. Dette materiale er problemorienteret og rettet mod den psykosociale praksis samt dens betingelser.

Denne flertrinsmetode, hvorunder jeg har gået en del i cirkler, har været nødvendig for at skille de forskellige problemstillinger fra hinanden og at kunne lokalisere deres forankring i praksis. Det var dog først, da jeg, igennem det tidligere omtalte personlige arbejde med et paradoks, fik øje på det utopiske, at der kom skred i tingene. Dette skete i en kombination med arbejdet med interviewene, som erkendelsesmæssigt transformererede min forståelse af det fysiske rums betydning. Fra at være rammer, mere eller mindre problematiske, trådte de fysiske-rumlige omstændigheder nu frem som *midler*, hhv. de professionelle og den kollektive livsførelses midler. Dette åbnede for et nyt perspektiv på de problemer, vi stod med efter flytningen, og jeg gik videre med en målrettet tænkning om fysisk-rumlige indlejring af betydninger. Dette arbejde med rum og utopi viste sig at være en nøgle til at se sammenhængen i de modsigelser og problemer, som jeg indtil da ikke kunne finde koblingen mellem.

3.2. Kvalitativ metode

3.2.1. Tilgang og svagheder

Det styringsredskab jeg interviewmæssigt har anvendt i udpegningen af fokusområder og udformning af interviewguider, Praksisportrættet (Markard et al 2004), er designet til at afdække praksisforhold og problemstillinger og finde oversete eller uudviklede handlemuligheder for de involverede i et fremadrettet perspektiv. Gaderummet var som arbejdsplads utraditionelt organiseret med hensyn til arbejdsdeling og -funktioner, og udformningen af portrættet afspejler, trods sin konsekvente subjektorientering, mere typiske, eller udbredte, professionelle arbejdssituationer, hvor den enkeltes indlejring er organisatorisk og hierarkisk veldefineret og hvor opgaver og ansvar er afgrænset herefter. Gaderummets organisationsstruktur er i modsætning hertil opbygget omkring *funktioner*, som principielt kan varetages af alle, og som afspejler den *flade* struktur på medarbejderside. Så jeg har modificeret og ændret, og man kan vel bedst betegne min anvendelse af portrættet som inspiration.

Som interviewer har jeg efterhånden en del erfaring, herunder fra evalueringsarbejde (Østergård & Jønsson 1998), men alligevel er mine interviews ikke så skarpe som jeg kunne have ønsket. Dette ser jeg som udtryk for en kombination af partsstandpunkter og indforståethed i og med at jeg ikke på interviewtidspunktet var i stand til at gennemtrænge den erfaringsmæssige afmagt, der afspejledes i vores tilgang, og at jeg selv havde et behov for at bearbejde mine personlige erfaringer. Jeg stod dermed overfor at måtte finde en aktuell vej ind i min genstand på et niveau, som muliggjorde at forskelligt positioneret og kronologisk indlejret empiri kunne relativiseres og analyseres i forhold til den større helhed, de er del af. Hertil har jeg, udover en teoretisk oparbejdning og formulering af forskningsperspektivet om det utopiske, analyseret historisk materiale fra Gaderummet i form af fællesmødebøger og andre dokumenter. Dette materiale har jeg først fået adgang til relativt sent i processen, hvor jeg på den ene side var nået længere i forskningsprocessen og havde bedre greb om problemstillingerne, men på den anden side var i tidsnød. Jeg har valgt at prioritere arbejdet med det historiske materiale højt, men alligevel er der dimensioner af det, som jeg endnu ikke har et ordentligt greb om. Det er dog min vurdering, at denne mangel ikke skævrider min analyse.

3.2.2. Medarbejdere som med-forskere

Interviewgruppen består, udover mig, af: Maya 37 år (i dag), ansat i år 2000 som faglig sekretær via deltagelse i studiekredsen i kritisk psykologi, fastansat i 2004 som cand.mag. i psykologi og samfundsvidenskab. Fatima, 37 år, ansat som cand. psych. i 2003, først i jobtræning, fastansat fra 2004. Anne Marie, 26 år, var lige startet på psykologistudiet, da hun startede ultimo 2004 via et jobopslag på universitetet, og BA til slut. Denne gruppe har mødtes jævnligt og diskuteret Gaderum i de 3 år, der er gået siden lukningen, og fra dette forum udsprang i 2008 ideen om at inddrage diskussionerne empirisk. Vi mødtes omkring årsskiftet 2008-2009 hjemme hos mig os lavede i alt 2 interviews med en måneds mellemrum af en samlet varighed på ca. 6½ time. Det første er fuldt transskriberet, det andet er udskrevet i kondenseret form og ligger som BILAG I.

Før første interview udsendte jeg forberedende materiale baseret på min daværende forståelse af problemerne og lagde op til at interviewet skulle have form af en fælles analyse, med mig som tovholder. Denne tilgang er baseret på det metodologiske princip om *forsker* og *med-forskere* (Holzkamp 1993). Interviewguiden er konstrueret så kontraster mellem det gamle Gaderummet på Nørrebrogade og det nye i Rådmandsgade fremhæves, ud fra at jeg/vi var klar over at noget vigtigt var forsvundet ”på

vejen mellem Nørrebrogade og Rådmandsgade”, og at dette ”noget” både gav sig udtryk i relationerne til brugerne og i den måde brugerfællesskabet fungerede på.

Interviewene foregik i en tillidsfuld atmosfære og med stort engagement. Alligevel var det svært for mig, særligt i det første interview, trods provokationer og eksemplificeringer, at få med-forskerne til at forholde sig kritisk til Kalles ledelsesmæssige håndtering. Før det andet interview gik i gang, reflekteredes herover, og der blev givet udtryk for loyalitet og at Kalle er en vigtig person; på den ene side en omsorgsfuld leder og lærer med stor faglig viden og kompetence som man holder af og beundrer, og på den anden side en person som kan være egenrådig og stivsinnet, og herunder i bestemte situationer anvende magt mod undergivne enkeltpersoner på en måde, som dels er svær at forstå og dels er svær at integrere i førstnævnte opfattelse. I det andet interview fylder snak om Kalle til gengæld rigtig meget, og her blander jeg mig mere på lige fod samt kommer med løbende afprøvende analyseforsøg. Begge interviews viser fælles opmærksomhed på risikoen for mytologisering af ”de gode gamle dage”, når snakken er om forhold i det gamle Gaderum.

3.2.3. Interviewgruppens konstituering

At interviewgruppen netop består af os fire, er ikke tilfældigt og involverer flere betydningsforhold. Konkret må gruppen ses som konstitueret igennem konflikterne omkring lukningen, men samtidig som afspejlende vores placering, samarbejdsrelationer og arbejdsfunktioner i det nye Gaderummet. I forbindelse med lukningen førte vi, igennem Dansk Psykologforening, en fagretslig proces mod forvaltningen om løn og fritstillinger, og vi holdt møder sammen uden Kalle og brugerne. Dette er, efter min mening, den egentlige konstituering af gruppen. Der opstod et forum, hvor uenigheder i forhold til ledelsens, Kalle og bestyrelsens, takling af problemer i perioden op til og under lukningen kunne diskuteres åbent, hvilket ikke havde været muligt undervejs. Generelle træk for gruppen er endvidere, at vi alle kom fra den del af staben, som havde været med siden før flytningen og som i dagligdagen sad tættest på de administrative problemer, ligesom vi ikke var kommet ind i Gaderummet via enten en bevægelse fra brugerstatus, som frivillig eller aktiveret, men direkte som lønarbejdere.

3.2.4. Semistrukturerede samtaler med daglig leder

Jeg har ikke lavet egentlige interviews med Kalle, men gennemført løbende semistrukturerede samtaler, hvor jeg nogen gange har taget noter, andre gange ikke. Samtalerne er gennemført sent i processen, i 2010, og jeg har præsenteret ham for pointer, kritik og problemstillinger fra interviewene med medarbejderne samt mine egne delanalyser af institutionaliseringen. De diskussioner, vi har haft undervejs, har været udfordrende og til tider konfliktfulde, og jeg har benyttet mig af en ”rasmusmodsat” strategi for at få modsætninger til at træde tydeligt frem og for at kunne relativere partsstandpunkter heri, herunder Kalles, og jeg har bevidst gjort mig ”dum” for at sikre modindforståethed. Den funktion, som samarbejdet har haft, har således været, at jeg har brugt ham til at spille bold op af og til at afprøve argumenter og skærpe mit blik for eventuelle svagheder og begrænsninger i min tilgang, og det har ikke været den mest solidariske og omsorgsfulde metode fra min side, men jeg har ikke evnet andet. Jeg håber at det endelige produkt kan råde noget bod på denne menneskelige uansvarlighed i min forskningstilgang. Ikke mindst fordi Kalle ikke direkte kommer til orde i specialet på samme reflekterende måde, som medarbejderne gør, samtidig med at det i høj grad er hans praksis, der analyseres.

3.3. Det historiske materiale

Kalle har givet mig adgang til det historiske materiale, som skal omtales i det følgende. Det drejer sig om alle Gaderummets fællesmødebøger, mapper og lign. - et enormt materiale på omkring 30.000 sider alene i mødebøgerne. Fællesmødebøgerne udgør Gaderummet skrevne fælleshistorie, og selv om de indeholder mangefacetteret og detaljeret information, så er de dog stadig kun en svag afglans af den levende praksis. Desuden er de, og dette er vigtigt, *problemorienterede*. Der findes således ikke mange, om overhovedet nogen, beskrivelser af uproblematisk sider af praksis. Sådanne ting ses som fravær, typisk som at et problem ikke længere omtales. Dette er dog ikke er det samme som, at problemer, der ikke omtales, ikke eksisterer.

3.3.1. Gaderummets fællesmødebøger

Materialet består af 59 såkaldte ”kina-bøger” på 20 x 30 cm med 400 sider i hver. Bøgerne fra 1996 og frem til årsskiftet 2004-2005 bliver ikke direkte fremstillet i specialet, men analysen heraf har udgjort den baggrund hvorpå den professionelle organisationsstruktur i Gaderummet før flytningen har kunnet bestemmes, og hvorfra modsigelserne i rammebetingelserne er trådt frem. Ligeledes er det herfra at behovet for begrebet om den kollektive livsførelse blev tydeligt.

Bøgerne fra perioden 2005-2007, bog nr. 39-58 indgår direkte empirisk i analyserne. Materiale herfra ligger som BILAG II, hvor der også findes en oversigt over enkelt-papirer samt hvordan grupperingen af det udvalgte materiale ser ud.

3.3.2. Analysetilgang

Som nævnt, har jeg foretaget en historisk organisationsudviklingsanalyse af Gaderummet ved hjælp af fællesmødebøger mv. og jeg skal nedenfor komme lidt ind på dette arbejde.

Den metodologi, der er udsprunget af arbejdet med bøgerne, har grundlag i den måde som materialet strukturerede sig på i arbejdet efter første gennemlæsning. Det billede, der tegnede sig, har jeg brugt til at udvælge nogle fokusperioder, hvor der sker skift, brud eller forandringer i de mål-middel processer som gør det muligt at forstå historien ud fra et organisationsudviklingsperspektiv igennem begrebsnøglen om aktør, organisation, institution.

3.3.3. Materialets strukturering

Bøgerne viser, hvordan Regnbuen som oprindelig aktør smelter sammen med, eller ophæves i, Gaderummet og bliver til en psykosocial praksis, og hvor kun en enkelt dimension bliver tilbage i Regnbuen, supervisionen.

Fra 1996-2004 bruges Regnbuebøgerne til mødereferater, og der er ingen boere eller brugere, der skriver i dem. Det gælder i starten Regnbuemøder, der efterhånden afløses af Stabsmøder, hvor man diskuterer konkrete brugersager, strategier i forhold til Gaderummet fremtid, arbejdsdeling og funktioner mv. ”Staben” er betegnelse for alle på ”ressourcesiden”; Kalle, frivillige, aktiverede, studerende, bestyrelsesmedlemmer og andre, fx fra organisationer i lokalområdet. Senere, fra omkring 2005 med etableringen af faste stillinger, tenderer Stabsmøder til at blive kaldt Personalemøder, men deltagerne er stadig de samme.

I 1996, da Gaderummet etableres, oprettes bøger, der hedder Gaderummet. Heri findes referater af husmøder, bestyrelsesmøder, generalforsamlinger og intern kommunikation samt korrespondance ind og ud af huset. Disse bøger smelter på et tidspunkt i 2004, under betegnelsen Gaderummet, sammen med Regnbuebøgerne, der ophører, og bøgerne hedder herefter formelt Gaderummet.

Fællesmødebøgerne indeholder fra 2004 al intern kommunikation, offentlige papirer, mødereferater fra de ugentlige fællesmøder hvor husets boerlister opgøres og beslutninger tages, stabs/personalemøder, hvor brugersager er oppe, aktivmøder for boere, brugere og frivillige samt bestyrelsesmøder og generalforsamlinger. Der findes også heri fx skriftligt materiale fra Gaderummets side, breve til og fra myndigheder, hele forhandlingen med kommunen, advokatkorrespondance, naboklager og den interne gældsliste fra Gaderummets låneordning samt de årlige regnskaber og Kalles regnskabsberetninger.

Gaderumsbøgerne bliver, fra ultimo 1997 og frem, ligeledes flittigt brugt af brugere og boere til alt mellem himmel og jord lige fra kærlighedserklæringer, politiske statements, sure opstød over hundelort på gulvet og folk der ikke har taget deres tjans, tegninger, hilsner, efterlysninger, ønsker og drømme, information om computernetværket, telefonbeskeder mv. Brugersidens brug af bøgerne viser en bevægelse, hvor der i starten mest er personligt og socialt indhold men efterhånden kommer der indlæg, hvor brugere og boere forholder sig til fælles anliggender i den kollektive livsførelse. Det førstnævnte indhold fortsætter igennem hele historien, hvorimod sidstnævnte aftager noget i det nye Gaderummet. Der kan også ses en tendens, hvor brugere og boere efterhånden anvender bogen som et medie i konflikthåndtering, hvor man i stedet for at fx at kaste sig ud i en fysisk konfrontation, skriver i bogen. Det foregår så med store bogstaver, aggressiv kradsning og brug af symboler, fx dødningehoveder og lign.

Af de mere end 2000 møder, der er holdt igennem Gaderummets historie, kan de møder, hvor Kalle ikke har deltaget, nærmest tælles på én hånd. Ligeledes er Kalle referent for tilnærmelsesvis alle møder i

det gamle Gaderummet. I det nye refereres aktivmøder og stabs/personalemøder oftere af forskellige medarbejdere.

3.3.4. Resultater af en organisationsanalyse

Arbejdet med det historiske materiale, hvor jeg, som nævnt, har anvendt den formningsteoretiske begrebsnøgle i min søgen efter hvordan den organisatoriske strukturudfoldelse har udviklet sig, har givet anledning til at jeg har kunnet uddrage nogle analysesnit som har det muligt at oparbejde organisationsudviklingen.

En akse heri er netop den kollektive livsførelse, hvorfra der kan afgrænses en dimension, der på den ene side viser udviklingen af et kollektivt brugersubjekt og integration af medarbejderressourcer heri og på den anden side viser Kalle som igangsætter af og omdrejningspunkt for denne udvikling. Den egentlige organisation i Gaderummet skabes i 1997, hvor et besat/slumstormet hus på Nørrebro ryddes, og de unge står på gaden og flytter ind i Gaderummets lokaler. Disse unge kommer som *gruppe*, og de har *politiske standpunkter*, som muliggør at Kalles konkret-utopiske bestræbelse møder genklang, og de kommer til at udgøre den med-aktør som i samarbejde med Kalle som aktør skaber Gaderummets indre strukturer og doxa, som organiserer den kollektive livsførelse.

En anden akse omhandler organisationsforhold, hvorfra der kan afgrænses en dimension, der på den ene side viser formelle foreningsdannelser og omverdensforankring, og på den anden side viser de interne organisatoriske strukturer for udvikling af Gaderummets midler og mål. Her ses det, at de formelle strukturer igennem hele Gaderummets historie frem til institutionaliseringen ikke indtager nogen væsentlig funktion i den daglige praksis, men mere er en nødvendig juridisk subjektform i forhold til fremskaffelse af økonomiske midler, og at de praksisudviklende mål og midler vokser frem af den daglige virksomhed igennem problemløsning. Det er derfor ikke så vigtigt, hvem der sidder med bestyrelsesansvaret, da beslutninger tages på fællesmødet og internt i Gaderummet med Kalle som centrum, ligesom det er Kalle, der tegner Gaderummet udadtil. Med institutionaliseringen omdannes Gaderummet fra almindelig forening til selvejende institution, hvorved der ikke længere findes en generalforsamlingen, der kan udøve demokratisk kontrol med bestyrelsen; bestyrelsen er nu selvsupplerende og organisatorisk den målsættende og besluttende enhed for Gaderummet samt den direkte ansvarlige samarbejdspartner for kommunen. Dette forskyder helt grundlæggende magtbalancen i Gaderummet uden at det kommer til nogen nærmere overvejelser herover i relation til hvilken betydning bestyrelsens sammensætning har. Der er ingen politisk-strategisk foregribelse af, hvordan

bestyrelsen skal sammensættes for at udgøre en handledygtig kompetent sammenhæng i tilfælde af konflikt eller trussel mod Gaderummet, trods udtalt anticipation sådanne fremtidige problemer. Dette må forstås som afspejlende en i Kalles centersuveræne perspektiv immanent strukturel blindhed for institutionelle magtformer udenfor Gaderummet, som ikke kan undre med Kalle som omdrejningspunkt for skabelsen af den konkret-utopiske praksis, men som desuagtet peger på den måske mest afgørende organisatoriske svaghed ved den personbundne dynamik i Gaderummet.

Idet jeg således har gjort rede for, på hvilken måde hhv. begrebet om den kollektive livsførelse og bestemmelsen af organisationsstrukturen i Gaderummet, er kommet til veje, skal jeg gå videre med analysen.

Kapitel 4

4 ANALYSE

I dette kapitel skal jeg udfolde og analysere specialets problemstillinger. Tyngdepunktet i den måde jeg kigger på det empiriske materiale fra perioden 2005-2007 samt interviewene ligger omkring de fysisk-rumlige betingelsers betydning for den kollektive livsførelse og de professionelle arbejdsmidler med det formål at bestemme, hvordan mål-middel forholdet i den konkret-utopiske kvalitet ved Gaderummets praksis påvirkes heraf. Materialet er komplekst og mangesidet, og det har været nødvendigt at opdele for at analysere, hvorved noget af dialektikken og sammenhængen i flerheden af gensidigt virkende faktorer og betydninger kan gå tabt.

4.1. Den generelle situation

Inden jeg går i gang med den mere praksisnære analyse af krisen i det utopiske, skal jeg tegne et billede af forskellige forhold omkring den socialpolitiske situation, de samfundsmæssige betingelser og kravsstrukturerne i forbindelse med institutionaliseringen. Forskellige aspekter heraf vil endvidere blive nærmere inddraget i analysen.

4.1.1. Socialpolitiske stramninger

Strukturreformen fra 2006, med indførelse af fysisk adskilte forvaltninger, sagsbehandler-teams og jobcenter som eneste vej ind i systemet, medfører sådanne ændringer i den kommunale sociale praksis, at vilkårene for Gaderummets boere og brugere væsentligt forringes. Dette øger radikalt medarbejdernes tidsforbrug på arbejde med brugeres sociale sager, herunder kontakt til sagsbehandlere mv. og på at sætte sig ind i de nye betingelser, som er præget af kaos, opløsning og orienteringsløshed blandt ansatte på de kommunale jobcentre. Politikens kronik fra 17.11.2006 giver stemme til problemet set fra et sagsbehandler perspektiv, og undertitlen lyder: *"Hvad sker der i Københavns kommune? Sagsbehandlerne er afskaffet, klienter, som i forvejen er hårdt ramt af livet, sendes rundt fra instans til instans, sagerne hober sig op, og socialrådgivere siger op på stribe"* (Bilag II, G). Eksempelvis forsvinder alle igangværende pensionssager under flytningen af forvaltningerne, de findes først efter et år, men der er lovgivningen lavet om. Sager om akutte enkeltydelser kommer i stigende grad til at foregå som tidskrævende klagesager via den sociale ankestyrelse, hvilket også belaster Gaderummet økonomi. Generelt opleves det som et voldsomt stigende brugerpres på Gaderummets ressourcer.

4.1.2. Samfundsmæssige betingelser

Med til billedet af brugerpresset hører, at mange hjem- og subsistensløse mennesker fra slavisktalende lande i Østeuropa, Baltikum og det tidligere Sovjetunionen med ingen eller ringe engelskkundskaber, langt overvejende svært alkoholiserede mænd, i denne periode finder Gaderummet, ofte i grupper, og det volder Gaderummet store vanskeligheder at håndtere denne grundlæggende nye situation. Dels er der ikke noget fælles sprog, og det umuliggør dialogen som arbejdsmiddel, og dels er langt de fleste ikke interesserede i Gaderummet som andet end et tilgængeligt sted, hvor de kan have tag over hovedet. Fra omkring foråret 2006 og frem fylder dette på møder og i dagligdagen uden at situationen ser ud til at indeholde en løsning; man kan ikke henvide dem til andre steder, herberger og væresteder vil og må

ikke have dem, og de kan ikke reproducere deres liv på almindelige vilkår (Bilag II, E). Jeg skal komme nærmere ind på dette, da det medfører en ændring af såvel brugerflade som brugermåder, hvilket påvirker Gaderummet på en overvældende måde og skærper allerede eksisterende problemer i den kollektive livsførelse og funktionen af den åbne dør.

4.1.3. Institutionelle krav og problemer

Formelle ydre krav stiller problemer op, som kommer til at styre de indre strukturer omkring tjanseliste mv. og der sker en forskydning i retning af, at medarbejderne bliver ansvarlige herfor. Ligeledes skærpes spændingsfeltet mellem Gaderummets praksis og Københavns Kommune, herunder den faglige modsætning til psykiatrien:

Faste regler og procedurer, som Gaderummet umiddelbart efter flytningen skal leve op til i forhold til brandgodkendelse, sundhedsfagligt tilsyn mv. kræver mange ressourcer i form af arbejde med fx etablering af rengøringsordninger, udvikling af praksis omkring branddøre, brandmateriel, flugtveje osv. Dette kræver mange medarbejderressourcer, og de praktiske arbejdsopgaver i det nye Gaderummet er, alene qua husets størrelse, at et helt andet omfang end tidligere. Ligeledes mangler Gaderummet erfaring med administrative driftsmæssige forhold og forretningsgange, knyttet til fx renovation og vedligeholdelse af bygninger og maskiner. Huset skal tillige indrettes og udstyres fra bunden, både som bosted og arbejdsplads, og dette kan ikke foregå i Gaderummets eget tempo (Bilag I, B & Bilag II, I).

Indarbejdning af den psykiatriske konsulentordning, som er et krav i forbindelse med institutionaliseringen, skaber konflikt om beslutningskompetence og samarbejdsstruktur, hvor Gaderummet vil fastholde retten til en psykologfaglig vurdering af det psykiatriske behov i enkeltsager, og hvor konsulenten ikke kan/vil samarbejde på de præmisser. Dette problem bliver ikke løst, samarbejdet kommer aldrig til at fungere og konflikten mellem psykologisk faglighed og psykiatrisk faglighed antager personkarakter. Samarbejdet, som begge parter er utilfredse med, afbrydes af konsulenten i foråret 2007 (Bilag II, I & Bilag III, J).

Efter en periode i 2005, hvor de første møder med tilsynsmyndighederne virker positive, og hvor der lægges op til en gensidig tilpasningsproces hvor man kommer hinanden i møde, indledes de planlagte skærpede tilsyn i 2006, og her er det svært at finde forståelse for Gaderummets særlige praksis, hvad angår det socialfaglige tilsyn, hvorimod der fra embedslægens side ikke er nogen anmærkninger. Fra det socialfaglige tilsyn anlægges der i 2006 en ufleksibel tilgang, og to tilsynsbesøg med en måneds mellemrum udmøntes i en rapport, hvor det kræves, at Gaderummet tilpasser sig og retter sit arbejde ind, så det bliver identisk med de kommunale institutioner. Kravene aktualiserer det faglige spændingsfelt mellem kritisk psykologi og psykiatri samt Gaderummets politik i forhold til brug og misbrug af stoffer. Dette fører fra omkring årsskiftet 2006-2007 til krise og konflikt med socialudvalg og forvaltning. (Bilag II, I & Bilag III, J). Konflikten opfattes i Gaderummet som et problem om manglende formidling af den alternative praksis, og det er herudfra at Gaderummet handler indledningsvist, men, da alvoren går op for Gaderummet, kommer det ikke til fælles udvikling af en handlestrategi, og der reageres ud fra en automatik, fx i forhold til inddragelse af pressen. Der er uenighed internt, men Kalle beslutter.

Den formelle magt- og kompetencestruktur i Gaderummet ændres, som nævnt, med omdannelsen fra almindelig forening til Selvejende Institution, og dette får afgørende betydning foråret 2007, hvor det kommer til åben konflikt og magtkamp mellem den daglige leder og bestyrelsesformanden, så Gaderummet kommer til at stå i en dobbeltmagtsituation, som lammer Gaderummet i konflikten med kommunen, og hvor medarbejderne bliver brugt på en instrumentel måde (Bilag II, F & Bilag III, G, J).

Lønarbejdsformen, som den generaliserbare og nødvendige reproduktionsform for den individuelle livssikring, bliver en akilleshæl i denne dobbelte konfliktsituation. Det bliver til en konfliktakse som skaber splittelse imellem medarbejderne internt og mellem medarbejdere og ledelse og bestyrelse, og medarbejderperspektivet og betingelserne som lønarbejder fraspaltes i den overlevelseskamp som Gaderummet ender med at tabe (Bilag I, B & Bilag II, F).

Det generelle billede viser en handlesammenhæng, som sættes under et mangesidet ydre pres samtidig med at den skal foretage en kvalitativ udvikling af sin praksis, og den mister sammenhængskraft og overblik over egen praksis. Evnen til problemopstilling, læring og problemudvikling falder efterhånden Gaderummet af hænde, og stress og overbelastningssymptomer begynder at virke negativt ind på en i forvejen presset og ressourceknapp arbejdsplads. Der ses mere sygdom i personalegruppen, medarbejderstemmerne forsvinder i bøgerne, og Kalles indlæg vidner om stigende desperation og afmagt i forhold til problemerne i den kollektive livsførelse.

4.2 Krise i den konkret-utopiske praksis

Flytningen til nye fysiske rammer forandrede, nærmest omkalfatrede, betingelser og handlemuligheder for boere, brugere, medarbejdere og ledelse, og de faglige arbejdsmidler samt den kollektive livsførelse påvirkedes heraf på en hidtil ukendt måde, hvad angår blandt andet konfliktlösingsstrategier, fællesskab og gruppedannelser. Jeg skal i det følgende forsøge at skrive forskellige sider af denne krise frem. Afsnittet ovenfor om de generelle betingelser må medtænkes som den situation og baggrund, hvorpå krisen udvikler sig, og er som sådan en medvirkende forklaring på, hvorfor det ikke er muligt for Gaderummet at overvinde krisen.

4.2.1. Fysisk-rumlige betingelser i det gamle Gaderummet

Jeg skal indledningsvis beskrive det gamle Gaderummets indretning og funktioner, og jeg ikke har kunnet finde nogen plantegninger heraf. Lokalerne på Nørrebrogade bestod af et stort *åbent rum* fyldt op med ting og sager alle vegne med fællesmødebordet i midten, og med sofaer og computere rundt om og i små hyggelige kroge og hjørner - der var så at sige mange små rum i rummet. Medarbejdernes arbejdsstationer var placeret midt i dette og computere var brugeres som medarbejderne lånte. Der var *ingen døre*, på nær indgangsdøren fra opgangen, som var uden låsekasse eller håndtag og blev holdt lukket til af en cykelslange. Denne situation opstod som følge af gentagne ødelæggelser af døren for at komme ind, og den viser praktiske fødsel af *den åbne dør*, som udvikles til en kernekoncept i Gaderummet. Der var fra det store rum *åben og synlig* forbindelse til køkkenet med serveringsdisk samt til en lille tv-stue, hvorfra stigetrappen til spidsloftet, med sovepladser til de faste boere, fandtes. På trappereposet i opgangen fandtes et lille aflåseligt lokale, Kalles kontor, hvorfra man kunne høre hvad der foregik i Gaderummet, og hvor alle gik forbi på vej ind eller ud. Indretningen var udviklet over tid ud fra *funktioner*, og netop funktionalitet er en grundlæggende del af Gaderummets tænkning om praksis.

De fysisk-rumlige betingelser i det gamle Gaderummet var således udformet på en måde, hvor alle tilstedeværende fra ethvert sted i rummet kunne se og overskue alt og alle, i modsætning til det nye Gaderummet, som var grundlæggende *uoverskueligt og opdelt* (se Bilag III, B)

4.2.2. Foregribelse af nye fysisk-rumlige betingelser

”Den 25. april 2005 flyttede Gaderummet fra 300m² på øverste etage i en ejendom i baggården på Nørrebrogade 56 til en gammel købmandsgård på Rådmandsgade 60 på 1000m² samt en 600m² kælder; et slot i forhold til tidligere [...] standarden for bad, toiletter og køkkenforhold [er] forbedret markant. Vi er rykket fra toiletter uden døre og en brusekabine, der lavede vandskade hos underboen, til 4 nye badeværelser og flere toiletter” (Petersen et al 2006, p.9).

Flytningen var en drøm, der gik i opfyldelse, og samtidig greb den, som nævnt, forandrende ind i alle dimensioner af Gaderummets praksis. Jeg skal derfor se lidt nærmere på de forudsætninger og præmisser, som flytningen kom til at foregå på, og på, hvordan Gaderummet havde forberedt sig på den forandring, man forestillede sig, at de nye fysiske rammer ville medføre for praksis (Bilag II, J).

Det foregribende arbejde i forhold til indretning og rumfordeling ud fra *funktioner*, var baseret på at overføre Gaderummets princip om *den åbne dør* og integration af nye gennem *legitim perifer deltagelse* til det nye hus. Dette udmøntede sig i at man arbejdede i retning af fysisk at kunne sluse folk ind gradvist efterhånden som et tillidsforhold var opbygget, således at boområder og andre følsomme dele af huset kunne beskyttes, og der var overblik over, hvem der kunne gå ind hvor. Til dette, samt til byggeprojekteringsarbejdet, havde Gaderummet hyret faglig bistand fra en professionel arkitekt, som deltog i fælles diskussioner og planlægningsmøder i Gaderummet, hvor store opklistede plantegninger over det nye hus dannede fælles reference for diskussionerne.

Denne proces viste sig at være baseret på en præmis af nærmest himmelråbende blindhed: Gården i midten af det hesteskoformede hus (Bilag III, B) blev simpelthen bortabstraheret som *adgangsvej* til Gaderummet. Dette er en *gåde*, som jeg ikke kan finde nogen rimelig forklaring på nogen steder i fællesmødebøgerne eller fra deltagerne. Det eneste, der peger på en mulig forklaring, har jeg fundet i de plantegninger, som blev brugt i forbindelse med byggeprocessen, hvor adgangsvejene fra gården er markeret og omtalt som *flugtveje*, altså som veje *ud* af Gaderummet. Bortabstraktionen af gården som *adgangsvej* forårsagede, at *alt foregribende arbejde var spildt*, og at Gaderummet, alene af denne grund, kom til at stå med uoverskuelige problemer i forhold til brug af det nye hus: Alle og enhver kunne, *usynligt* og ”udenom” Gaderummet, gå direkte fra gaden ind i gården og derfra videre ind i *alle* husets forskellige områder samt ned i kælderen - og det gjorde de. Dette betød, at de principper, der havde styret logikken for placering af rum og funktioner, særligt i underetagen, ikke længere gav mening, og at de kompromisser man havde foretaget med hensyn til at kunne følge den graduerede indslusning, nu gjorde på nogle områder gjorde planløsningen dysfunktionel.

Som det fremgår af tegningerne var huset en trefløjet bygning i 2 etager med fuld kælder, og der var 3 forskellige trappeopgange plus ekstra 2 separate trapper til kælderen. Overetagen domineredes af lange gange uden vinduer og lukkede rum og mange døre. Her var kontorer, arkiver, depoter, server mv. planlagt placeret, og der fandtes, udover ”biblioteket”, ”det røde rum” og et såkaldt ”personalerum”, 3 beboelsesrum og et ”gæsteværelse” med tekøkken samt et stort køkken og 2 badeværelser. Fra Kalles kontor i bagerste fløj var der et vist overblik, over gården og med kig ind til området ved fællesmødebordet. Det åbne fællesareal i stueetagen, hvor det var meningen at alle skulle have adgang via den åbne dør, og som blev kaldt ”det sorte” på grund af gulvbelægningen af asfalt, var smalt og vinkelformet og mindre end i det gamle Gaderummet. Det var meningen, at dette areal sluttede ved det åbne fælleskøkken og det aflåselige folkekøkken, hvor fællesmødebordet så måtte stå i et hjørne, en kompromisplacering, som skulle sikre at den smalle passage gennem køkkenet var synlig, og at adgangen til alle andre dele af huset bagved, dermed var under konstant fælles opsyn.

Med direkte adgang fra gaden var der imidlertid den åbne gård, hvorfra der, igennem 5 forskellige indgangsdøre af glas, var adgang til alle rum i stueetagen, inklusiv de to sovesale med tilhørende boerkøkken, desuden var der indgange til trappeopgangene samt en yderligere direkte adgang til kælderen via en udendørs nedgang.

4.2.3. Rum, samarbejde og struktur

Det er svært at vurdere, hvorledes en adækvat foregribende proces havde styrket Gaderummets muligheder for at vokse ind i det nye hus i en mere organisk og fælles bevægelse, og hvad dette havde betydet for de problemer der opstod, og for håndteringen af krisen i det utopiske, men det er uomgængeligt, at indflytningen skete på de værst tænkelige vilkår, og befolkningen af det nye hus kom til at være præget af på den ene side vilkårlige processer og på den anden side en nærmest skematisk holden sig til de tegnede planer.

Jeg skal trække et eksempel frem, som diskuteres i slutningen af 1. interview (Bilag I, A), og herfra åbne og analysere den bredere problemstilling om synlighed/usynlighed i forhold til medarbejdernes placering i det nye Gaderummet: I underetagen var planlagt et centralt kontor (se Bilag III, B), hvorfra der var udsyn til passagen hen mod fælleskøkkenet og til gården, og hvor medarbejderne og deres arbejde var synligt og tilgængeligt. Men en boer anbragte et fjernsyn i rummet direkte fra flyttebilen, og så blev kontoret til tv-rum. Forsøg fra medarbejderne på at få ændret dette vandt ikke opbakning hos Kalle, og i stedet forsøgte medarbejderne så en kompensation, men dette blev opgivet, og frustrationen herover er tydelig. Anne Marie: *"[...] det blev ikke muligt at lave den arbejdsplads nedenunder. Vi forsøgte jo også at få lavet det dér arbejdsplads nede ved siden af fællesmødebordet, den computer-ting som aldrig kom til at fungere [...]"*, Anne: *"Der var heller ikke noget på væggen, du kunne ikke have nogen ting, der var ikke nogen arbejdsmidler, der var ikke noget lys"*. For Maya, som havde været på barsel, var det nyt, at der var planlagt et kontor nedenunder, og hendes reaktion illustrerer betydningen af det manglende integrerede kontor: *"Det er utroligt. Jeg har aldrig tænkt den tanke. Det ville jo have været genialt! [...] Det havde været fantastisk, hvis det havde været kontor [...] og om sommeren kunne man være åben ud til gården. Og man kunne altid følge med, ligesom i det gamle Gaderum"*. Dette afspejler på den ene side at en fælles beslutningsproces ikke kommer i gang om placeringen af tv-stuen og at medarbejderne ikke formår at gøre deres interesser gældende men er henvist til at tilpasse sig og forsøge at kompensere for problemerne, og på den anden side at Kalle ikke prioriterer eller får øje på de konsekvenser, som medarbejdernes placering på overetagen får for hele strukturen i Gaderummet.

Maya: *"Det var ligesom nemmere i det gamle Gaderum, fordi rammerne var til det. At man var på arbejde. Hvor, i det nye Gaderum, der havde man den dér fornemmelse af, at så holdt man pause når man var nedenunder, og så arbejdede man når man var ovenpå. Der kom den dér mere klassiske konstellation"*. Fatima: *"Ja, vi blev også usynlige, vi blev dem dér ovenpå"*. Anne: *"Og brugerne bliver usynlige for os. Og der kan komme nye, som slet ikke ved at vi er medarbejdere; det er bare sådan nogle, der kommer ned ad trappen og går forbi [...] det ødelægger hele den dér, hvad skal man sige, hele fællesskabet"*. Anne Marie: *"Det blev også umuligt at arbejde nede ved fællesmødebordet [...] jeg forsøgte at gå ned og sætte mig, og også bruge telefonen nedenunder [...] altså, man blev påtalt af brugerne: hvorfor sidder du hér nede eller, hvad laver du hér?"*. Fatima: *"Nej, det er ikke legalt, for du kunne jo lige så godt gå et andet sted hen"*.

Der etableredes således en traditionel institutionel fysisk-rumlig struktur og logik, som skabte afstand mellem brugerside og medarbejdere, og som forhindrede at de ansatte var integreret i den kollektive livsførelse og dermed den læring og solidaritet fra brugerne, som synligheden af arbejdet giver.

Placeringen af arbejdet på overetagen skabte en *positionering* af medarbejderne, som ikke var til stede i det gamle Gaderummet, og der kommer en overforstillethed til syne, som en bruger med frustration omtaler på følgende måde: ”*De er selvforsynende deroppe på kontorerne*” (Bilag II, G).

Medarbejderne blev ikke blot isoleret fra brugere og boere, men også fra Kalle, fordi kontorerne ligger i modsatte ender af overetagen.

Anne Marie: ”*Kalle blev udspaltet, eller vi udspaltede os fra Kalle, [han] blev mere fraværende [og] kunne ikke som tidligere følge med i hvad der skete direkte, han var dårlig til at tage imod beskeder, han huskede dem ikke, tog dem ikke med videre [...]*”.

De fysisk-rumlige betingelser blev direkte styrende for kommunikation og samarbejde, og der skete et skift fra en synlig og *uformidlet* form.

Anne Marie: ”*Kalle havde os hver for sig i det gamle Gaderum, men vi var i det samme rum, vi kunne se hinanden. Der var færre egentlige aftaler og mindre struktureret arbejdsdeling*”.

Dette forårsagede at der blev behov for formaliserede formidlingsstrukturer, hvilket møderne blev brugt til. Derved mistede de en vigtig del af deres funktion som fælles diskussionsforum for problemudvikling, idet de fyldtes af informationsudveksling, opgavefordeling og akut problemløsning. Dette svækkede brugernes mulighed for læring og deltagelse i en fælles proces til udvikling af mere omfattende forståelser af sociale problemstillinger og samfundsforhold og gjorde samtidig, at fælles problemopstilling og udvikling ikke havde nogen fælles materiel fundering som inkluderede medarbejderne.

Bestyrelsesformanden formulerer sig, i forbindelse med ”den store konflikt” i 2007 (Bilag III, G), om dette fysisk-rumlige problem med henvisning til sin søns RUC-opgave (Henriksen 2006), hvori problemet bestemmes som et *indholdsmæssigt* modsætningsforhold mellem Regnbuen og Gaderummet, hvilket min analyse peger på, som en skæv og inadækvat begribelse af problemstillingen.

4.2.4. Forsøg på organisationsudvikling

Allerede en måned efter flytningen reagerer en medarbejder, der har professionel erfaring som organisationskonsulent, på det psykiske arbejdsmiljø, der beskrives som ”*uhensigtsmæssigt*” og omhandler Kalles behandling af medarbejderne (Bilag II, G). Det kommer til en brevveksling, hvor Kalle formulerer ”*ikke at kunne følge med*” og videre at have handlet ”*organisationsmæssigt*” ved at have ”*afklaret med hver enkelt [medarbejder]*” men måttet konstatere, at ”*det ikke har sat sig spor overindividuel*”. Dette giver ikke anledning til videre overvejelse eller fælles organisationsudviklingstiltag. Fra medarbejderside foreslås det senere at man forsøger at definere arbejdsopgaver og arbejdsdeling, men Kalle afviser med et ”*er gjort!*”

Medarbejderne forsøger igen i efteråret 2005 at etablere egentlige organisationsudviklingsmøder, men efter afholdelse af 2 møder løber initiativet ud i sandet. Kalle prioriterer ikke dette arbejde og giver ikke tilsagn om tilståelse af beslutningskompetence til den faste medarbejdergruppe, hvorved problemet om den uudviklede administrative organisation ikke finder nogen løsning, selv om der formelt tages nogle

beslutninger på disse møder (Bilag I, A & B). Situationen skaber stor frustration i medarbejdergruppen, men der er samtidig både selvkritik og forståelse for Kalles handlegrundlag og situation. Fatima: "Modviljen er ikke mod personalegruppen med mod ledelsesopgaverne [...] Gaderummet som fristed kan ikke være fyldt med strukturer. Kalle mister sit projekt til administration", Anne Marie: "Medarbejdergruppen fangede ikke tids nok den nye strukturændring op". Konsekvensen heraf blev, at der udviklede sig en form for dobbeltstruktur, eller splittet struktur, hvor medarbejderne måtte navigere mellem behovet for administrative procedurer og Kalles overordnede beslutningsret herom, og hvor Kalles funktion og positionering som leder ændrede sig fra at være i midten af til at være ovenover medarbejderne, hvilket aktualiserer spørgsmålet om magten i og over Gaderummet.

4.2.5. Magtens udøvelse og funktion

Jeg har overvejet forskellige måder at fremstille hvordan magten forandrer sig i Gaderummet, og jeg har besluttet at lade medarbejderstemmerne tale; om Kalle, om tab, om det mistede, og dermed om, hvordan krisen i den konkret-utopiske praksis transformerer den horisontale magtudøvelse i vertikal retning, og hvordan den får en afmægtig og abstrakt-autoritær funktion. Jeg har ladet ord med tryk på stå med understregning:

Maya: "Jeg er meget enig med dig Anne Marie. Det dér med at før, i det gamle Gaderum, der havde Kalle det dér overskud. Man kunne tale med ham om nogle problemstillinger. Det med at komme ind på kontoret og man løste noget, og så kom der også nogle andre ting på bordet".

Anne Marie: "Og også til fællesmøderne!"

Maya: "Ja præcis. Han var på, på en helt anden måde. Han kunne overskue det gamle Gaderum. Da jeg kom tilbage efter barsel, hvor vi var flyttet ud i det nye, i al den tid, de knap 2 år, jeg nåede at være der, jeg talte ikke med Kalle en eneste gang. Jeg kan ikke huske, jeg har været ovre på kontoret og haft en personlig samtale om noget som helst. Jeg har selvfølgelig set ham til møderne. Men det var en markant forandring fra før, og det var virkelig, ja, meget tydeligt for mig [...] han kunne ikke overskue det. At det var det dér med at løbe efter alting og ville nå alting, [og] hvis man prøvede at følge efter Kalle i det [nye] Gaderum, man skulle sådan småløbe for at være med. Og så var der som regel 10 der prikkede ham på skulderen samtidig med. Man kunne aldrig have sådan en ubrudt dialog med ham om noget som helst. I det gamle, der var en ro, en helt anden ro. Og inde på kontoret, man kunne fordybe, vi sad for eksempel tit når jeg havde afstemt udlåningslisterne og talte om: Hvordan ser det ud og hvad med dét og dét og idéer til hvordan man kunne løse en problemstilling. Og man kunne også spørge om noget fagligt fra studiet, det kunne jeg godt finde på, at spørge om et eller andet: Hvad synes du om det, jeg skriver om det emne. Og så havde han noget input til det. Altså, der var plads til meget mere og han kunne huske nogle ting fra sidst, så kunne han komme med en bog: Prøv at kig på det hér i forhold til det du sagde. Altså, han kunne følge op på nogle ting, han kunne følge nogle tråde. Der var han markant forandret i det andet Gaderum. Han var helt, en helt anden".

Fatima: "Det kan jeg også genkende, det dér. Men jeg synes, selve strukturen handler jo om, at det meget, ligegyldigt hvad, så er det jo meget sådan hængt op på én person. At det er domineret af Kalle. Altså, vi har siddet, vi skulle snakke om Gaderummet og vi har siddet og snakket om Kalle, altså, fordi han er så dominerende og han har været der hele

tiden og det er hans projekt. Så det dér med, at man kan sige: Det gik godt i det gamle Gaderum fordi Kalle han ikke var så overbelastet, men det gik dårligt i det nye Gaderum fordi Kalle var overbelastet”

Anne Marie: ”Men jeg synes også han kom til at fylde mere, altså, hen over den periode jeg arbejdede i Gaderummet. Da jeg startede med at arbejde i Gaderummet synes jeg faktisk, at selv om det selvfølgelig var Kalle, der også var central, så synes jeg ikke han fyldte lige så meget. Jeg synes han også lod sig selv mere også være psykolog og have brugerforløb og være sådan. Det var mere lige i forhold til medarbejderstrukturen. Jeg synes, han blev mere og mere dominerende over de 2½ år jeg arbejdede der. Hvor at til sidst, der fyldte han jo kraftedeme det hele”. (Bilag I, A)

Kalles egen stemme i bøgerne (Bilag II, A & C) viser den samme tiltagende afmægtige tilgang til problemerne i den kollektive livsførelse, men viser også Håbets funktion og hvordan angrebet på herpå forsøges overvundet:

Kalle: ”Er det hele efterhånden et lille, globalt set, nazi-laboratorium??? En modmagtsbestræbelse kunne være at stille sig i atom-kernen og herfra at handle almengørende ved at organisere sig totalt komplekst, så det indre udtryk modsvarer den ydre fordring, men hvor denne under de forefundne betingelser, skal forandres, udlignes grundlæggende” (Bilag II, C). Men den forslåede modmagtsbestræbelse er abstrakt og afmægtig, hvor helt almene fagligt-revolutionære målformuleringer får karakter af konkrete problemløsningsmidler.

4.2.6. En ”tom fælles midte!”

På et husmøde i juni 2005 (Bilag II, A) diskuteres det hvor kollektivet er blevet af, det efterlyses og boer-gruppen appellerer til Kalle. Boerne synes det er ”umuligt at finde det nye perspektiv” i det nye hus, hvor ”flere rum skaber flere opdelinger”. Der opfordres til ”mere åbenhed”, og til at ”gøre det mere kollektivagtigt, fx splejse til mad og spise sammen. Vi går alle individuelt rundt”. Kalle tager det op på næste personalemøde med en formulering fra husmødet: ”Fra personproblem til kollektivt personproblem”, hvor problemet om det forsvundne kollektiv defineres som omhandlende en ”tom [fælles] midte!”, og hvor Kalle peger på en løsning, ud fra sit eget ståsted, og pegende i retning af genoprettelse af organisationsformen i det gamle Gaderum mellem Kalle og medarbejderne: ”Genetablere det gamle center (Hidtil, i det gamle Gaderummet; at kunne give opgaver videre i en arms bredde)” Der er ingen diskussion refereret, og der bliver ikke taget nogen beslutninger om, hvordan en nærmere problemopstillingsproces kan sættes i gang. Den i Kalles formulering liggende organisationsmæssige problemstilling kommer ikke til udfoldelse, og heller ikke den problemstilling som boerne oplever i forhold til de nye fysisk-rumlige betingelsers betydning for fællesskabet, men i Kalles løsningsforslag ligger der en forestilling om, hvordan han kan få frisat flere af sine egne ressourcer til brugerarbejdet i huset. En uge senere sætter Kalle et gammelt papir fra Studenterhuset i bogen: ”Magten tæt på kroppen: Forsvar eller underkastelse?”, (Bilag II, A) der slutter med en opfordring til solidaritet, selvom det koster en selv noget. Papiret adresserer således problemerne i den kollektive livsførelse, hvor hærg, druk og tyverier dominerer, og hvor der er tendens til at de stærke brugere/boere afgrænser sig fra de svage igennem klikedannelser. Denne tendens fortsætter og bliver manifest i form af egentlige grupper i huset, der har deres egne interne logikker.

4.2.7. Fra novum til totum

Når man nærlæser mødereferater og indlæg viser det sig at der i disse problemstillinger i den kollektive livsførelse findes en etnisk dimension. Den etniske distribution af problemerne lige efter indflytningen falder groft sagt således at 4-5 etnisk ”blege”, der alle er gamle velkendte Gaderumsbrugere, har det rigtig skidt og fylder meget, samtidig med at der blandt de ”mørke”, Gaderummet betegnelse for

mennesker med afrikanske rødder, på dette tidspunkt er flere unge i positive udviklingsforløb i forhold til uddannelse og arbejde, og at de ud fra funktionsprincippet har fået tildelt værelser på førstesalen i huset. De mørke udgør ligeledes Gaderummets fodboldhold i forbindelse med "Ombold", fodboldturneringerne for hjemløse, og holdet bliver understøttet af Kalle, ligesom de vundne pokaler får en hædersplads på hans kontor. Fra sensommeren er alle værelser ovenpå, "studerekammeret" med to køjesenge og de to enkeltværelser, beboet af mørke. På studereværelset hænges et stort skolekort over Afrika op, og mørke formulerer sig gennem et "vi" som omfatter egen etnisk gruppe. De blege formulerer ikke en sådan opfattelse af sig selv som del af en etnisk gruppe, på dette tidspunkt. Der kommer anklage fra Kalle mod en bleg om racisme som maskeret misundelse over et flot fodboldresultat: brugeren har skrevet "bøsserøve" henover Kalles meddelelse herom. Fra boerside kritiseres at de mørke laver mad til sig selv i køkkenet på førstesalen, og det formuleres i forhold til "at melde sig ud af fællesskabet" (Bilag II, A). Allerede i løbet af sommeren er flere af de mørke på værelserne ikke i gang med studier eller arbejde.

I efteråret 2005 formulerer en gammel bruger, bleg, på et aktiv-møde: "Der er et problem med at understøtte grupperinger". Kalle spørger, hvad det er for en gruppe, vi støtter for meget. Brugeren nævner at "Fodboldholdet er for indspist", hvorefter en medarbejder straks nævner at en bleg person også er med på fodboldholdet. Brugeren svarer, at "der er mange hakkeordner i huset" (Bilag II, A)

Gaderummets tackling af denne problemstilling, skal jeg fokusere på, fordi den indeholder kernen i den måde krisen i den konkret utopiske praksis kommer i stand i med de fysisk-rumlige betingelsers betydning som blind makker.

Før det første kommer der ikke en proces i gang, hvor der arbejdes med at komme til en adækvat bestemmelse af problemet med rums betydning for fællesskab. Kalle og medarbejderne forsøger at holde fast i en tænkning i *funktioner*, og får dermed ikke i tide øje på at, når man i det gamle Gaderummet kunne bygge doxa op omkring funktionelle aspekter, så var det knyttet til de fysisk-rumlige betingelser, og at det nye hus rummer *positioner*, og at det sætter sin egen logik igennem, også i forholdet mellem brugere og professionelle og husmødets funktion. Dette diskuteres i interviewene:

Maya: "Der var nogle rum som man skulle kvalificere sig til, det var ikke reglen i det gamle. Hvis man var blevet anerkendt som boer på et søndagsmøde så kunne man flytte op oven på. Her var der rum man skulle kvalificere sig ind i, man skulle være arbejdstagende/under uddannelse", Anne Marie: "ja, til at starte med var der en funktionsbegrundelse, men den blev jo også annulleret", Maya: "Ja, af Kalle. Det var Kalle selv de begyndte at bøje de regler, værelserne kunne være til hvis man læste, men de forhold kunne hurtigt ændre sig igen. Så bliver det svært, for så bliver det også en straf, et privilegie-tab. Der kom utroligt meget på spil ude i {det nye} Gaderummet, og det med at kæmpe om de smuler, der var, det synes jeg var rigtigt ubehageligt at opleve, at diskutere hvem der var på værelserne og om de havde ret til det, for det med at være fattig, og godt kunne tænke sig at have et værelse, det kan jeg godt forstå". (Bilag I, B).

I det nye hus er *rum* ikke knyttet så stærkt til *funktioner* som til *positioner*, og der kommer *privilegier* ind i Gaderummet, som de professionelle, først og fremmest Kalle, bestemmer over. "Studereværelset" kommer ret hurtigt til at hedde "Karlekammeret", en navn Kalle giver det.

Fatima: "[Idet gamle Gaderummet] der var ikke et 'karlekammer', hvor man med en særlig aftale med Kalle kunne komme ind. Det var jo, det var jo brugerstyret" (Bilag I, B).

Grupperingerne, som kommer i det nye Gaderummet kan medarbejderne ikke genkende fra det gamle, hvor den legitime perifere deltagelse fungerede som integrationsmåde:

Maya: "[Grupperingerne] var der slet ikke [...] Den dér sorte fraktion havde jo slet ikke været der så markant i det gamle Gaderum. Og det var en helt anden struktur, altså, der var opstået dér [i det nye], når de sad dér, så sad de hvide længere henne. Sådan var det ikke i det gamle, de sorte var integreret i fællesskabet [...] Der oplevede jeg mere, at det fællesskab, der dominerede dér, var faktisk et fællesskab gennem anciennitet, gennem dem, der kendte strukturen i Gaderummet, men det var ikke så lukket. Og det var ikke defineret ud fra, i hvert fald sprogligt eller et farve fællesskab".

Fatima: "Jeg synes at tingene blev lettere italesat i det gamle Gaderum end i det nye. For der var også nogle ting, som man ikke forholdt sig til, før det var ligesom så sent, at man ikke andet end kunne forholde sig til det [...] altså, at der kom de dér opsplitninger i kollektivet eller det fysiske også, [hvor der] blev sådan tolket lidt på sådan nogle små personlige konflikter, hvor det så blev: det sorte overfor det hvide" (Bilag I, B).

Det etniske bevæger sig således diskursivt ind i Gaderummet. Den gamle praksis, hvor tendenser til at konstruere andethed igennem etnicitet kunne opløses og erstattes af en forståelse af sociale og individuelle problemstillinger, oftest handlende om banale personkonflikter, kommer til kort, og viser sig utilstrækkelig, fordi den ganske enkelt ikke længere svarer til den virkelighed, der findes i det nye, og som handler om, at der i den fysiske-rumlige struktur er indlejret positioner og privilegier, og at dermed ikke længere er materiel understøttelse af lighed og solidaritet blandt boere, og dermed ikke noget grundlag for kollektivitet i den form som Gaderummet har udviklet.

Boerne lagdeles groft sagt i husets to etager, og de positioner i Gaderummet, som er skabt hermed, har reelt sat fællesmødet ud af kraft som centrum for den kollektive livsførelse. Den anden dimension af denne problemstilling er forholdet mellem professionelle og brugere, herunder at Kalle, som den der behersker ressourcer, herunder værelser, får en ny betydning og at relationer til Kalle ændrer karakter.

Et andet forhold skal fremhæves for at forstå, hvorfor det for de professionelle, bliver så svært at italesætte og forholde sig til problemet, og det er en diskursiv socialistisk *politisk korrekthed* som gør, at de brugerstemmer, som formulerer problemet bliver opfattet som racistiske, da de jo netop ikke tilhører de mørkes etniske fællesskab, og at de diskursivt opfattes som majoritet overfor en minoritet. Hermed bliver den etniske diskurs' funktion i Gaderummets praksis til en ideologisk faktor, der mystificerer og forhindrer at problemer kan bestemmes i forhold til interesser, og her er det ikke afgørende hvorvidt der også opstår tendenser til racetænkning fra brugerside, idet dette må ses som en del af den gensidige proces, hvor problemopstilling og løsning falder fællesskabet af hænde, og hvor det afgørende er den professionelle blindhed.

At problemkomplekset med de i de fysiske-rumlige betingelser liggende positioner og privilegier ikke bliver tacklet, sætter en form for lavine i gang i Gaderummets måde at fungere på, som kommer til at bestemme den videre proces og dermed bliver styrende for centrale dele af den kollektive livsførelse og de professionelle arbejdsmidler:

Fatima: "I det hele taget med regler ift. muligheden for at differentiere mellem de enkelte brugere og boere, det blev rigtig svært at holde fast i [...], retten til forskelligheder og retten til differentierede regler og muligheder, også fordi brugerkollektivet blev diffust og forsvandt ned i nogle små grupper. Begreber om ret, rimelighed og retfærdighed blev pludselig meget mere brugt [af brugerne]. Der kom en helt anden italesættelse af de her ting, også omkring

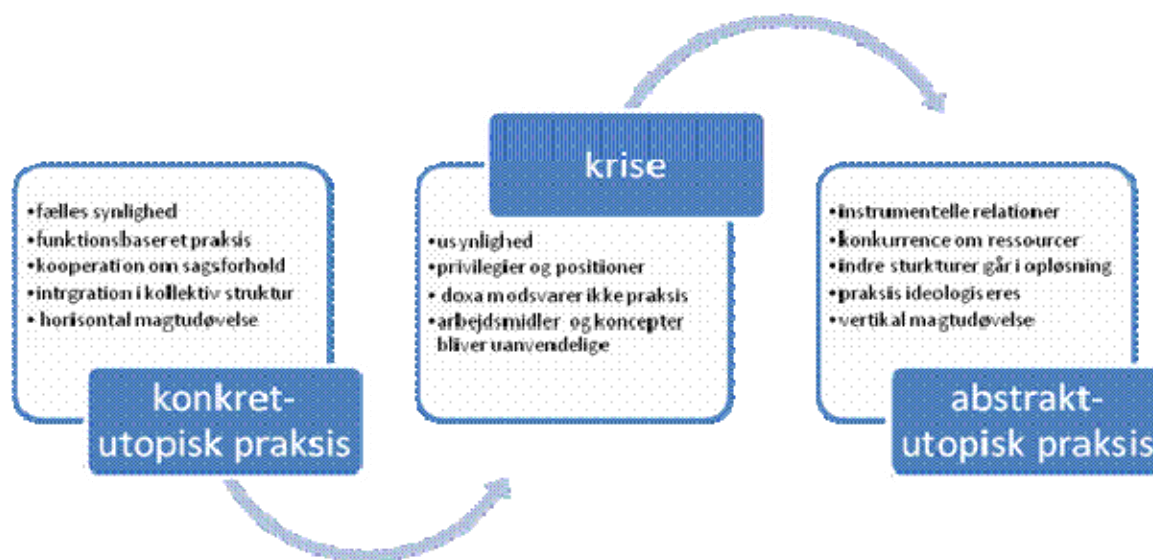
fællesmødebordet, som måske især har sin rod i, at de beslutninger, der blev taget i et fælles forum i stigende grad blev annulleret eller omgået lige så snart mødet var slut” (Bilag I, B).

Gaderummets doxa omkring solidaritet og forståelse af og opbakning omkring individuelle løsninger, løsrives fra den kollektive livsførelse på en sådan måde, at det bliver til et anliggende for medarbejdere og ledelse. Doxa bliver til noget, der skal implementeres i boergrupperne og brugerne, og som ikke møder nogen genklang eller medejerskab. Bøgerne bugner igennem hele perioden i det nye Gaderummet af indlæg fra Kalle om, at boere og brugere opfører sig *usolidarisk*, *sparker nedad*, *privat tilegner sig fælles midler* eller *stjæler fra fattige*, og om, at der ikke afdrages på *gæld*, så der ikke er råd til medarbejdere, reparationer og nyindkøb (Bilag II, A & C), og samtidig ses det, at det stjalne ikke længere er nogens smøg på bordet eller mad i køleskabet, men forbrugsgoder, nye sneakers, sportstasker, mp3-afspillere, mobiltelefoner, bærbare computere osv.

Dette skred i den indre forbundethed mellem doxa og indre strukturer i den kollektive livsførelse, transformerer den grundlæggende konkret-utopiske kvalitet ved Gaderummets praksis og etablerer en situation, hvor afmagt træder ind, og hvor de professionelle påkaldelser af doxa kommer til at fungere som påkaldelser af et *totum*: Gaderummets doxa bliver således til en ideologisk faktor, der sætter sig igennem bag om ryggen på de involverede, og medarbejderne og Kalle bliver til ufrivillige bærere og udøvere af denne ideologi. Derved etableres en *blindhed* overfor *interesser*, som får afgørende betydning for Gaderummets evne til at forstå og tackle de problemer som senere opstår i forhold til ankomsten af folk østfra, idet evnen til problemopstilling og udvikling af midler forudsætter et adækvat teori-praksis forhold, og dette blokeres af det ideologiske.

Anne Marie: ”Der begyndte at være en rigtig stor diskrepans mellem en faktisk praksis og den fortalte praksis”.

Jeg skal samle op med en skematisk fremstilling af hvordan fysisk-rumlige betingelser skaber krise i teori-praksis forholdet mellem mål og midler i en bevægelse fra ufærdigt til færdigt, fra novum til totum:

4.2.8. "En kvalitativt anderledes åben dør"

Den ubegrebne transformation af Gaderummet fra konkret til abstrakt-utopisk praksis stiller et særligt mulighedsrum op, hvor de subjektive handlestrategier for Kalle antager karakter af mere og mere desperate forsøg på dog at holde doxa i live i en praksisproces, hvor praksiskoncepterne ikke længere har nogen funktion som udviklelige midler, og hvor brugerkollektivet ikke eksisterer og den kooperative forholden sig til det fælles tredje er forsvundet. Dette skal eksemplificeres med, hvordan konceptet om den åbne dør kommer til at fungere i Gaderummets møde med folkene østfra, som flytter ind i stort antal uden at deltage i eller forholde sig til Gaderummet (Bilag II, E).

Hvor den åbne dør i det gamle Gaderummet var et, i de fysisk-rumlige betingelsers middelkarakter liggende forhold, som var til forhandling, at så er den åbne dør i det nye Gaderummet et absolut og uforhandleligt diktum, som lagde Gaderummet åbent for hvem og hvad som helst, der rent fysisk kom ind af døren. Doxa får den funktion, at praksisproblemer aktivt forhindres i at komme til fælles overvejelse, fordi et hvilket som helst forsøg på at italesætte et praksisproblem opfattes som et angreb på det utopiske, hvorved selve forsøget på problembenævnelse bliver til problemet, og i denne proces skabes helligheder.

Maya: "I det gamle Gaderummet kunne man jo godt diskutere hvem der kom ind ad døren. Den gang kommunen lavede nøglekort til hjemløse hvor Gaderummet blev invaderet af bumser, der ikke deltog i fællesskabet, men kun kom for at forbruge stedet, hvor brugerne i Gaderummet opponerede mod det. Hvor vi kunne problematisere og snakke om det og sige, det gider vi ikke at være, og det vil vi gerne være".

Anne Marie: "Der var et filter bag ved den åbne dør".

Anne: "Den åbne dør i det gamle Gaderummet, den var ikke identisk med den åbne dør i det nye, og der må man gå ind, og så må man se på, hvad var det så der gjorde, at det kunne fungere i det gamle Gaderummet?"

Anne Marie: "[...] det at brugerkollektivet, subjektet, ikke fandtes i det nye, det gjorde, at det rum var bare åbent for dem, der nu kunne imperialiste det, og det kunne dem øst fra. Så blev det op til os som medarbejdere".

Fatima: "Men han [Kalle] kunne jo godt se det ulige magtforhold når vi [medarbejdere] fik den funktion, men ikke når han selv fik den"

Anne Marie: "Det er også en del af Gaderummets undergang at der bliver holdt fast i principperne for princippernes skyld, at man ikke siger: vi har nogle rigtig gode praksis erfaringer, dem bliver vi nødt til at videreudvikle, vi bliver nødt til at videreudvikle vores praksis og finde ud af hvad vores nye principper skal være, ikke at forkaste de gamle, men vi bliver nødt til at udvikle det, vi kan ikke gå i stå, vi kan ikke sige nu har vi fundet løsningen og så blive i den form".

Fatima: "Eller bare tale om det, eller bare tale om deres hellighed, og hvad for nogle konsekvenser det har[...] men også at genoverveje, er det her stadig en værdi til den her praksis, nu har praksis ændret sig så meget, hele tiden netop det med udviklingen, man bliver nødt til at kunne snakke om det".

Anne: "Ja, så det vil også sige at, den åbne dør kunne kun være åben..." Maya: "...fordi der var en mulighed for at ekskludere"

Maya: "Det bliver spændende hvad Kalle siger til det, at det faktisk er en kvalitativ anderledes åben dør. Den har intet med det gamle at gøre" (Bilag I, B).

4.3. Opsamling på analyse

De problemer i teori-praksis-forholdet, som kommer til udtryk ved at Gaderummets historisk udviklede praksiskoncepter bliver utilstrækkelige efter flytningen, kan ikke forstås som en konsekvens af ydre krav i forbindelse med institutionaliseringen. De må forstås ud fra en indre logik, hvor netop det konkret-utopiskes politisk-materielle grundlag spiller ind i forhold til rum, sociale strukturer og arbejdsmidler. Der sker en bevægelse, hvor den professionelle side, hvad angår arbejdsfelt, opgavetyper og dagligt samarbejde, opdeles i en struktur hvor Kalle og medarbejdernes kontakthoved mindskes og hvor den professionelle fælles midte mister sit grundlag. På medarbejderside mistes den kollektive fysisk integrerede placering af arbejdet og dermed kommer en overforstillethed mellem brugere/boere og medarbejdere til syne, som ikke eksisterede i det gamle Gaderummet. Medarbejdernes arbejde bliver usynligt for brugerne, brugerne bliver usynlige for hinanden og for medarbejderne, hvorved hidtidige kollektive konflikt- og problemløsningsstrategier bliver uanvendelige, og der ses igennem hele perioden en nærmest permanent tilstand med tyverier, stoffer, bedrag, løgn, lusk, tusk og konflikter, som Gaderummet ikke har mulighed for at komme på højde med. Der introduceredes tillige i huset en hidtil ukendt oppe-nede logik, hvor afsondrede kontormedarbejdere, differentierede boer-privilegier, klikedannelser og social udgrænsning, kommer til at modarbejde fælles og solidariske beslutningsprocesser og udvikling af en ny kollektiv struktur.

Kapitel 5

5 KONKLUSION

5.1. Gyldighedspostulat

Hermed er vi nået til det punkt, hvor et gyldighedspostulat om Gaderummet skal forsøges. Dette skal gøres i forhold til den organisatoriske side af praksis samt til den konkret-utopiske kvalitet ved praksiskonceptet.

5.1.1. Den organisatoriske side af praksis

Gaderummets praksis er i sit væsen et lokalt koncept i en lokal kontekst og koncentreret omkring en central aktør, og dette har på den ene side vist sig som den store styrke og sammenhængskraft i udviklingen af den konkret-utopiske praksis, og på den anden side er det netop denne konstellation af lokal indbundethed og binding til en enkelt person, som gør Gaderummet sårbart overfor udviklingsproblemer, som ikke enten kan foregribes eller udvikles fra dette ståsted. Om muligheden for en intern strukturudvikling igennem kollektivisering af den organisatoriske side af praksis, så peger mit arbejde ikke på, at dette ikke skulle kunne lade sig gøre, forudsat at den betingelsesmæssige og ressourcemæssige situation tillader det. I forhold til den faglige kompetenceudvikling på medarbejderside, så har denne kunnet konsolideres igennem det mulighedsrum som den centrale aktør har skabt, hvorimod den administrative læring ud over opgaveniveau ikke har kunnet understøttes grundet fraværet af en fast medarbejdergruppe forud for institutionaliseringen.

Opsamlende peger mit arbejde på, at der ikke i organiseringsformen ligger nogen indbygget forhindring for en mulig institutionalisering af Gaderummet. Det springende punkt synes at være hvorvidt den konkret-utopiske praksis møder politisk opbakning fra de besluttende myndigheders side til en gensidig og ufærdig proces, baseret på anerkendelse og dialog.

5.1.2. Den konkret-utopiske kvalitet ved praksis

Det gamle Gaderummet havde, i modsætning til det nye, en fysisk udformning, hvor alle tilstedeværende fra et hvilket som helst sted i rummet kunne overskue alt og alle, og hvor midlerne, indretning og lokalisering af funktioner, var udviklet over lang tid som del af problemløsninger i den kollektive livsførelse. Betydningen af den fælles overskuelighed, hvortil jeg skal indføre begrebet om et *multi-panoptikon princip*, kan næsten ikke overvurderes; det er et helt grundlæggende middel for opbygningen af Gaderummets konkret-utopiske praksis, og, skal jeg postulere, for enhver kollektivt organiseret kritisk psykologisk psykosocial praksis. Hvor tæt sammenflettede de fysiske-rumlige betingelser er med de professionelle arbejdsmidler og praksiskoncepter er et spændende fund i dette projekt, og dette forholds betydning for opkomsten af de i specialet udfoldede teori-praksis problemer og diskrepanser i det nye Gaderummet aktualiserer en problemstilling om forholdet mellem lokalitet og almengørelse. Analysen viser, at Gaderummets praksiskoncept om brugerstyring, formuleret som total åbenhed, gennemskuelighed og brugerinddragelse på alle niveauer, har været direkte afhængig af den *umiddelbare* tilstedeværelse af bestemte konkrete fysiske betingelser som synligt understøttede dette koncept, og at praksis ikke kunne reproducere under fysiske betingelser der satte en *middelbar* relation mellem rum, midler og arbejdskoncept.

Jeg skal opkaste det postulat, at en konkret-utopisk praksis som Gaderummets kun er reproducerbar under fysiske-rumlige betingelser, som direkte og *uformidlet* understøtter solidaritet, lighed og fælles ansvarlighed. De materielle betingelser skal som midler være udformet på en sådan måde at disse betydninger så at sige kastes lige i øjet på den, der kommer ind ad døren. De fungerer kun som midler i en ufærdig praksis, hvis de besidder denne kvalitet af uformidlet kollektivitet.

LITTERATUR

Andersen, J. E. et al (1982) *Ernst Bloch – en introduktion*, Århus: MODTRYK, Socialistisk Forlag A.m.b.A.

Andersen, N. Å. (2003) *Borgerens kontraktliggørelse*, Hans Reitzels Forlag.

Arendt, H. (1972) *Imperialismen*, Det totalitære samfundssystems oprindelse II, Notabene.

Arendt, H. (1979) *Det totalitære herredømme*, Det totalitære samfundssystems oprindelse III, Notabene.

Bader, K. (1987) *Viel Frust und wenig Hilfe – Die Entmystifizierung Sozialer Arbeit*. Band 1, Weinheim und Basel: Beltz Verlag.

Bader, K. (1990) *Viel Frust und wenig Hilfe – Methoden der Analyse Sozialer Arbeit*. Band 2, Weinheim und Basel: Beltz Verlag.

Birck-Madsen (1985) *Terapi – et fælles problem om afmagt*, i: Forum Kritisk Psykologi 8/93: Lokale tekster – problemer og teori i en kritisk psykologisk praksis, Tryksamlingen København (p. 118-124).

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/At%20svare%20igen%20med%20udvikling.htm#_Toc137443075

Birck-Madsen, K. (1987) *Spiri-Marx*, i, Terapeutisk teori og metode – kritisk psykologi i praksis, Forum Kritisk Psykologi nr. 9, 1995, Kompendium I, København ISSN 0904-1311 (p. 213-243)

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/Spiri-Marx.htm

Birck-Madsen, K. (1990) *Problemer, problembestemmelse og misforhold*, paper/artikel, Kritisk Psykologisk Seminar nr. 12 på Skovtofte Socialpædagogiske Seminarium.

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/Problemer,%20problembestemmelse%20og%20misforhold.htm

Birck-Madsen (1991) *Behovenes problem*, 3 artikler i: Problemer i den menneskelige psykologi – kritisk psykologi og sociologi, Forum Kritisk Psykologi nr. 10, 1997 Kompendium 2, København, ISSN 0904-1311. (p.188-224)

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/Behovenes%20problem.htm

Bloch, E. (1977) *Das Prinzip Hoffnung* 1-3, Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag.

Bloch, E. (1982) *Anticiperet realitet – hvad er utopisk tænkning og hvad kan den?* i: Andersen, J. E., et al.: Ernst Bloch – en introduktion. Århus: MODTRYK, Socialistisk Forlag A.m.b.A. (p.25-36)

Bourdieu, P. & Waquant, L. D. (1996) *Refleksiv sociologi*, Hans Reitzels Forlag.

Bovbjerg, K. M. & Kirk, M. (2001) *En kulturanalytisk evaluering af Gaderummet-Regnbuen*.

http://gaderummet.dk/Hoved.%20Sti%20for%20hovedlinks/h_r_eval.html

Broch, T. (1989) *Strukturudfoldelse og organisationsfænomen*, Arbejdsrapport nr. 6, Sociologisk Institut.

Clausen, E. (1998) *Ildsjæle. Et forsvar for de frivillige hjælpere og en kritik af Statens greb om folkeligheden*, Gyldendal.

Dreier, O. (1993) *Psykosocial Behandling. En teori om et praksisområde*, Dansk psykologisk Forlag.

Engels, F. (1973) *Ludwig Feuerbach og den klassiske tyske filosofis udgang*, i: Marx og Engels, Udvalgte skrifter, Rhodos (p. 358-400)

Forchhammer, H. B. (1996) *Livskvalitetsbegreber i psykosocial kræftforskning*, PhD-afhandling, Kræftens Bekæmpelse.

Forchhammer, H. B. (2001) *Interviewet som handlesammenhæng*, Nordiske Udkast 1/01, Dansk psykologisk Forlag (p. 23-32)

Foucault, M. (1977) *Overvågning og straf. Det moderne fængselsvæsens historie*, Rhodos.

Haug, F. (1979) *En kritisk-psykologisk analyse af sociale relationer og samfundsmæssige forhold*, i: (red) Dreier, O., Den Kritiske Psykologi, Rhodos (p. 201-217).

Haug, F. (1981) *Dialektisk teori og empirisk metodik*, i: Udkast 1/81, Dansk psykologisk Forlag (8-26)

Haug, W. F. (1979) *Umriss zu einer Theorie des Ideologischen*, i: Projekt Ideologie-Theorie, Theorien über Ideologie. Berlin: Argument-Verlag GmbH.

Haug, W. F. (1981) *Strukturel Hegemonie*, Das Argument nr. 129.

Hegland, T. J. (1982) *Aktionsforskning. Erfaringer og refleksioner*, København, Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Holz kamp, K. (1979) *Kan der være en kritisk psykologi indenfor den marxistiske teori?*, i: (red.) Dreier, O. Den Kritiske Psykologi, Rhodos (p. 27-123).

Holzcamp, K. (1979b) *Den kritiske psykologis overvindelse af psykologiske teories videnskabelige vilkårlighed*, i: (red.) Dreier, O., *Den Kritiske Psykologi*, Rhodos (p. 7-27).

Holzcamp, K. (1979c) *Zur kritisch-psychologischen Theorie der Subjektivität II*, i: *Forum Kritische Psychologie* 5, Berlin, Argument-Verlag GmbH (p. 7-46)

Holzcamp, K. (1983) *Grundlegung der Psychologie*, Campus Verlag.

Holzcamp, K. (1985) *Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik*, Kommunistiske Studenter på Psykologi ved Københavns Universitet.

Holzcamp, K. (1998) *Daglig livsførelse som subjektvidenskabelig grundkoncept* i, *Nordiske Udkast* nr. 2, Dansk psykologisk Forlag (p. 3-31)

Holzcamp-Osterkamp, U. (1979) *Erkendelse, emotionalitet, handleevne*, i: (red) Dreier, O., *Den Kritiske Psykologi*, Rhodos (p. 237-349)

Højrup, T. (1989) *Det glemte folk*, Statens Byggeforskningsinstitut

Højrup, T. (1996) *Omkring livsformsanalysens udvikling*, Museum Tusulanums Forlag.

Jensen, T. B. (1992) *At være eller ikke være – Om psykosocial rådgivning/ behandling af ”unge”*, Prisopgave, Københavns Universitet Amager.

Jensen, T. B. & Koch, I (1999) *Anonym rådgivning af børn og unge – om telefonrådgivning, opsøgende socialt arbejde og åbne rådgivninger*, Socialministeriet.

Järvinen, M. (1993) *De nye hjemløse - kvinder fattigdom vold*, SocPol.

Järvinen, M., Mik-Meyer, N. (2004) (red.) *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*, Hans Reitzels Forlag.

Jønsson, A. & Ernst, B. (1993) *Regnbuen, konkret utopi – en udviklingshistorie i alternativ praksis*, i: *Forum Kritisk Psykologi* nr. 8: Lokale tekster – problemer og teori i en kritisk psykologisk praksis, Tryksamlingen København (p. 52-131)

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/Dok%20Bilag%2010c%20Forum%20Kritisk%20Psykologi%20nr.8,%201993.pdf

Kvale, S. (1997) *Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*, Hans Reitzels Forlag

Lave, J., Wenger, E. (1991) *Situated learning. Legitimate peripheral participation*, Cambridge.

Leontjew, A. N. (1979) *Problemer i det psykiskes udvikling 1-3*, Rhodos.

Leontjew, A. N. (1983) *Virksomhed, bevidsthed, personlighed*, København, Progress.

Lyng, M. et al. (2006) *Mellem Marx og Fremtiden – en samstilling af Kritisk Psykologi og Empowerment, og den mulige brug i Gaderummet*, opgave, Institutioner under forandring, Gladsaxe Seminarieret.

Malmgren, M. & Hansen, K. (2002) *Gaderummet – en evaluering af et værested med bo- og rådgivningsfunktion for unge*, CASA.

<http://casa-analyse.dk/files/gaderummet.pdf>

Markard, M., Holzkamp, K. & Dreier, O (2004) *Praksisportræt*, i: Nordiske Udkast 2/04, Syddansk Universitetsforlag (5-23)

Marx, K. (1970) *Kapitalen 1. bog 1*, Rhodos.

Marx, K. (1973) *Teser om Feuerbach i: Marx og Engels Udvalgte skrifter bind 2*, København, Forlaget Tiden (p. 401-403)

Marx, K. (1973b) *Kritik af den hegelske retsfilosofi, Indledning, i: Økonomi og filosofi – Ungdomsskrifter*, Gyldendal (p.59-66)

Mathiesen, T. (1971). *Det ufærdige. Bidrag til politisk aktionsteori*. København: Hans Reitzels Forlag

Mathiesen, T. (1980) *Makt och Motmakt*, Göteborg: Bokförlaget Korpen

Mørck, L. L. & Nissen, M. (2001) *Vilde forskningsprocesser. Kritik, metoder og læring i socialt arbejde*, Nordiske Udkast 1/01, Dansk psykologisk Forlag (p. 33-60)

Mørck, L. L. (2006) *Grænsefællesskaber - Læring og overskridelse af marginalisering*, Roskilde Universitetsforlag

Nissen, M. & Clausen, L. (1997) *Rammer der rykker. Erfaringer og analyser fra et social- kulturelt udviklingsprojekt*, Dafolo Forlag.

Nissen, M. (2004) *Communities og interpellerende fællesskaber*, i: (red) Berliner, P. *Community Psykologi*, Frydenlund Grafisk (p. 93-120)

Osterkamp, U. (1983) *Kontrollbedürfnis i, Sozialpsychologie – Ein Handbuch in Schlüsselbegriffen*, München: Frey & Greif (Hrsg).

Osterkamp, U. (1988) *Verinnerlichte Gewalt als ´innere Freiheit´*, Forum Kritische Psychologie 21, Berlin: Argument-Verlag GmbH.

Osterkamp, U. (1997) *Marxist Psychology: possible, desirable?*, ISTP-paper.

Osterkamp, U. (2000) *Livsførelse som subjektvidenskabelig problematik*, i: Nordiske Udkast, Dansk psykologisk Forlag (p.5-28)

Partnerskabet Gaderummet (2007) *Handleplan vedrørende driftsvaretagelsen af Gaderummet i Rådmandsgade 60, 200 København N*, Driftsplan, Askovgården & Missionen blandt hjemløse.

<http://www.kk.dk/eDoc/Socialudvalget/29-08-2007%2020.15.00/Dagsorden/29-08-2007%2015.36.25/Gaderummet%20-%204.pdf>

Petersen, C. H. (1981) *Den glemte socialisme – Anarkisme Anarkosyndikalisme Syndikalisme*, Rhodos.

Petersen, F. L. et al. (2006) *Projekt Indre Lænke – en undersøgelse af social fastlåsthed blandt marginaliserede unge*, Gaderummet-Regnbuen og Sygekassernes Helsefond.

<http://gaderummet.dk/a%20Dokumenter/2006-09-26%20Master%20Sygekasserne%20minus%20bilag.pdf>

Pigegruppen i Saxogade (2008) *søde piger vilde liv – praksis og metoder i arbejdet med ”vilde piger”*, Frydenlund.

Poulantzas, N. (1981) *Staten, magten, socialismen*, Rhodos.

Regnbuen (1994) *Kritiske Psykologer og Rådgivningsgruppen Regnbuen*, i: (red) Kering, M., *De Autonome*, Autonomt Forlag (p.121-127)

Regnbuen (1993) *Lokale tekster – problemer og teori i en kritisk psykologisk praksis*, Forum Kritisk Psykologi nr. 8, Tryksamlingen København (p. 2-162).

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/Dok%20Bilag%2010c%20Forum%20Kritisk%20Psykologi%20nr.8,%201993.pdf

Risdorf, H. M. & Kristensen, K. A. (2002) *Det pædagogiske arbejde på herberger for hjemløse*, specialeafhandling, Psykologi, Københavns Universitet.

Samarbejdsaftale (2007) *Et nyt tilbud til Gaderummets målgruppe*, Dokumentnr. 2007-255013, Københavns Kommunes Socialforvaltning & Askovgården og Missionen blandt Hjemløse.

<http://www.byensboern.dk/eDoc/Socialudvalget/29-08-2007%2020.15.00/Dagsorden/29-08-2007%2015.36.25/Gaderummet%20-%202.pdf>

Schousboe, I. (1989) *Integrationsformer*, i: Udkast 1/89, Dansk psykologisk Forlag (p. 3-44).

Seidel, R. (1976) *Denken. Psychologische Analyse der Entstehung und Lösung von Problemen*, Campus Verlag

Séve, L. (1978) *Marxisme og personlighedsteori*, Rhodos

Socialministeriet (2003) *Rapport om udmøntning af Pulje til socialt udsatte grupper*.

Søndergaard, D. D. (1996) *Tegnet på kroppen*, Museum Tusulanums Forlag

Villadsen, K. (2004) *Det sociale arbejdes genealogi*, Hans Reitzels Forlag.

Weinberg, D. (1997) *The Social Construction of Non-Human Agency: The case of Mental Disorder*, Social Problems # 2. Berkeley: University of California Press.

Witt-Hansen, J. (1985) *Videnskabernes historie i det 20. århundrede. Filosofi*, Gyldendal

Østergård, L. & Jønsson, A. (1998) *Døgnbehandlingsindsatsen på Den Selvejende Institution KONGENS Ø*, Delrapport, Center for Rusmiddelforskning, Århus Universitet.

OPGAVER OM GADERUMMET

Ahm, B. et al. (2001) *Unge der går til yderligheder – om det autonome miljø på Nørrebro*, Projektreport, Den Sociale Højskole, Århus.

http://gaderummet.dk/historie_html/naar%20unge%20gaar%20til%20yderlighederne.pdf

Andersen, L. et al. (2006) *Dilemmaerne i mødet mellem systemet og de unge misbrugere*, opgave Liv og samfund, Københavns Socialpædagogiske Seminarium.

<http://gaderummet.dk/gaden/2006-04-03%20Liv%20og%20Samfund.%20Projekt opgave%20Seminarium.pdf>

Andersen, P. S. (2008) *Unge hjemløse*, afsluttende opgave i Psykologi, Gladsaxe Seminarium.

<http://gaderummet.dk/a%20a%202008/2008%20Unge%20hjemloese.%20Afsluttende%20opgave%20i%20psykologi%20Gladsaxe%20Seminarium.pdf>

Anja, et al. (2001) *Gadens løse fugle*, opgave Marginalisering og integration, Københavns Socialpædagogiske Seminarium.

[2001 Gadens løse fugle. opgave](#)

Bebe, J. E. & Fich, T. S. (2004) *Gadebørn i Københavnsområdet*, opgave, Den Sociale Højskole, Odense.

<http://gaderummet.dk/a%20a%202009/2004-06-xx%20Gadeboern%20i%20Koebenhavnsomraadet,%20Den%20Sociale%20Hoejskole%20Julie%20og%20Tanja.pdf>

Blaksmark, A. (2007) *Social eksklusion – rum til eksistens?*, Bachelorprojekt, Københavns Socialpædagogiske Seminarium.

<http://gaderummet.dk/a/2007-11-02%20Social%20Eksklusion-projekt%20i%20sort.BA%20ved%20Anja%20Blaksmar%20Uden%20bilag.pdf>

Dalgas, K. et al. (2001) *Når kontrasten skaber frirum – om synliggørelse af anderledeshed*, Antropologi, Københavns Universitet.

http://gaderummet.dk/historie_html/Naarkontrasterskaber.htm

Grandjean, N. et al. (2001) *Utilpassede unge – et studie af sociokulturelle vilkår og pædagogiske arbejdsmetoder*, opgave, Frøbelseminariet.

http://gaderummet.dk/regnbuen_html/2001-01-19%20Utilpassede%20unge,%20Projekt opgave%20af%20gruppe%2014,%20Froebelseminariet.pdf

Henriksen, N.M.F. (2006) *Læring i Gaderummet – et socialt psykologisk fristed*, Roskilde Universitets Center. (ligger på RUDAR)

<http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/2186/3/obrap.pdf>

Hornbeck, J. L. et al. (2004) *Hjem(løs)*, opgave, Kultur og sprogødestudier, Roskilde Universitetscenter.

<http://gaderummet.dk/a%20a%202009/2004%20august%20Hjemloes.%20RUC-opgave%20af%20Jacob,%20Marta%20og%20Sofie.htm>

Jacobsen, A. L. (2008) *Gaderummet. Analyse af et fællesskab*, Roskilde Universitets Center.

<http://gaderummet.dk/a%20a%202008/2008-06-02%20Gaderummet%20-%20analyse%20af%20et%20faelleskab,%20RUC,%20v%20Anne%20Lei%20Jacobsen.pdf>

Obel. L. (2006) *Opgave om Gaderummet*, Projekt opgave i Antropologi, Aarhus Universitet.

<http://gaderummet.dk/a%20Dokumenter/Gaderummet%20En%20uge%20i%20en%20antropologistuderendes%20liv.htm>

Nielsen, S. et al. (2006) *På kanten af Integration. Gaderummet-Regnbuens overgang fra frivilligt til statsstøttet projekt*, Socialpsykologi 1, Institut for Psykologi, Københavns Universitet.

<http://gaderummet.dk/a%20Dokumenter/2006-2%20Paa%20kanten%20af%20integration.%20Socialpsykologi%201.pdf>

Bilag I- III

Ikke offentliggjort – endnu!

^[1] Bambusrør til hashrygning, samme princip som vandpibe, men med koncentreret pludselig inhalation.

^[2] Fremstillingen er baseret på (Marx 1970, 1973), lange citater har egne henvisninger.